

Talousarvio 2024

TALOUSSUUNNITELMA 2025—2027

Kunnan valtuusto 13.11.2023

Sisällysluettelo

1.	Kunnanjohtajan katsaus	2
2.	Yleisperustelut	5
	Talousarvion rakenne ja sitovuus	5
	Hollolan kuntastrategia	5
	Yleiset taloudelliset lähtökohdat	11
	Hollolan kunnan talousarvion laadinnan perusteet	13
	Väestö ja työllisyys	16
	Henkilöstö	20
	Osallistuva budjetointi	21
3.	Käyttötalousosa	22
	Kunnanhallitus	23
	Konsernipalvelut	24
	Hollolan kunnan osuus ympäristöterveydenhuollon kustannuksiin (ent. sosiaali- ja terveystaloudet)	29
	Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot	29
	Strategian toteuttaminen	30
	Tarkastustoimi	31
	Ympäristöterveyslautakunta	33
	Seudullinen ympäristöterveydenhuolto	33
	Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta	38
	Hyvinvoinnin palvelualue	38
	Elinvoimavaliokunta	45
	Elinvoiman palvelualue	45
	Vesihuoltolaitos	53
4.	Investointiosa	55
5.	Tuloslaskelmaosa	58
6.	Rahoitusosa	62
7.	Hollolan kunnan strategiset riskit	67

1. Kunnanjohtajan katsaus

Vuoden 2023 tilinpäätöksen arvioidaan toteutuvan alkuperäisen talousarvion 5,8 miljoonan euron tulosta huomattavasti parempana ja yltävän 8,3 miljoonaan euroon. Keskeisin selittävä tekijä on vanhat 21 prosenttiyksikön veroasteeseen perustuneet tilitykset.

Vuoden 2023 taloustilannetta ovat painaneet alas edelleen korkeana jatkunut inflaatio ja koko vuoden jatkuneet koronostot. Asuntokauppa on sukeltanut ja rakentaminen hiipunut ennätysellisen alhaiselle tasolle. Kuntataloudessa tilanne ei ole näkynyt vielä, koska vanhat, kertaluonteiset verotilitykset ovat pitäneet kunnat pitkälle pinnalla.

Tulot

Verotulorahoitus on vuoden 2024 talousarviossa yhteensä noin 51,2 miljoonaa euroa, joka vähenee kuluvan vuoden rahoitukseen nähden 4,5 miljoonaa euroa (-8,1 prosenttia). Laskua selittävä tekijä on vuoden 2023 tammikuussa maksetut joulukuun 2022 leikkaamattomat (21 veroprosentin) kertaluonteisten verotilitysten poistuminen.

Sote-uudistuksen jälkeen vuodelle 2023 kuntien kunnallisveroaste määräytyi suoraan -12,64 prosenttiyksikön leikkauksen pohjalta eli Hollolan vuoden 2023 veroaste on 8,36 prosenttiyksikköä. Verovuodelle 2024 kunnallisveroaste on määriteltävä täysiin kymmenyksiin. Hollolan osalta kunnallisveroa ei pyöristetä ylempään, vaan alempaan kymmenykseen eli vuoden 2024 veroaste on esityksessä 8,3 prosenttiyksikköä.

Lakimuutos kiinteistöverolain osalta etenee parhaillaan siten, että maapohjan kiinteistöveroprosentti eriytettäisiin yleisestä kiinteistöveroprosentista ja sen vaihteluvälin alaraja korotettaisiin yleisen kiinteistöveroprosentin alarajasta 0,93:sta 1,30:aan. Yläraja säilyisi 2,00 prosentissa. Hollolan osalta tämä tarkoittaa 0,15 prosenttiyksikön nostoa ja noin 0,1 miljoonan euron lisätuloa. Kunnanjohtajan esityksessä käyttöön esitetään otettavaksi rakentamattomien tonttien kiinteistövero, jonka vaihteluväli on 2–6 prosenttiyksikköä. Esitys on 3,0 prosenttiyksikköä.

Valtionosuudet talousarviossa 2024 ovat 17,4 miljoonaa euroa, missä laskua on 3,7 miljoonaa euroa (-17,4 prosenttia). Keskeisin selittävä tekijä on sote-uudistuksen toteutuksen jälkeiset tarkistuslaskelmat.

Toimintatuotot ovat vuoden 2024 talousarviossa yhteensä noin 35,2 miljoonaa euroa, missä vähennystä noin 0,1 miljoonaa euroa (-0,4 prosenttia). Maksutuotoissa vähennystä peräti noin 0,3 miljoonaa euroa (-15,0 prosenttia); selittävänä tekijänä varhaiskasvatuksen päivähoitomaksujen väheneminen ja uimahallin lipputulojen puuttuminen peruskorjauksen käynnistyttyä. Muissa toimintatuloissa kasvua noin 0,3 miljoonaa euroa (+51,7 prosenttia), mitä selittää työllisyyspalvelujen valmistelutyö, jota rahoittavat yhdeksän kuntaa.

Rahoitustuotot ja -kulut ovat vuoden 2024 talousarviossa noin 0,4 miljoonaa euroa. Nettorahoitusmenojen kasvu selittyi osinkotuottojen laskulla ja yleisellä korkotasojen nousulla.

Menot

Toimintakulut ovat vuoden 2024 talousarviossa 95,1 miljoonaa euroa, jossa kasvua noin 2,3 miljoonaa euroa (+2,5 prosenttia).

Henkilöstökulut ovat noin 40,5 miljoonaa euroa. Henkilöstökuluissa kasvua noin 1,5 miljoonaa euroa (+3,8 prosenttia), mistä palkankorotusvaraus noin 3,0 prosenttia.

Palvelujen ostot kasvavat noin 1,8 miljoonaan euroa (+5,7 prosenttia) ollen noin 32,9 miljoonaa euroa. Keskeinen selittävä tekijä kustannusten kasvulle on joukkoliikenteen kuljetuskustannusten nousu 0,8 miljoonaa euroa sekä kiinteistöpalvelujen peruskorjauskulut 0,7 miljoonaa euroa.

Kunnan toimintakulujen jakauma on: kunnanhallituksen alaisten yksiköiden menot 12 prosenttia, elinvoimapaalvelujen osuus noin 28 prosenttia ja hyvinvointipalvelujen osuus noin 60 prosenttia.

Kunnanhallituksen alaisten yksiköiden toimintakuluihin 11,1 miljoonaan euroon sisältyy mm. konsernipalvelujen palvelualue 6,1 miljoonaa euroa, Päijät-Hämeen ympäristöterveyspalvelut yhdeksälle kunnalle 3,3 miljoonaa euroa sekä 1,3 miljoonan euron strategisten ohjelmien rahoitus.

Hyvinvointipalvelujen toimintakulut ovat yhteensä 56,7 miljoonaa euroa, missä kasvua 0,5 miljoonaa euroa (+0,9 prosenttia). Vuokratkustannukset alenevat 0,4 miljoonaa euroa, kun uimahallin tiloista väliaikaisesti luovutaan. Kun varhaiskasvatuksen ikäryhmät pienenevät, myös henkilöstökulut vähenevät, vuonna 2024 noin 0,3 miljoonaa euroa. Toisaalta palveluseteleiden (yksityinen varhaiskasvatus) lisääntyä 0,1 miljoonaa euroa. Perusopetuksen ICT-kustannuksissa kasvua 0,1 miljoonaa euroa.

Elinvoiman palvelualueen toimintamenot ovat yhteensä 27,2 miljoonaa euroa, missä kasvua 1,2 miljoonaa euroa (+4,6 prosenttia). Keskeisimmät selittävät tekijä ovat joukkoliikenteen kustannuskasvu 0,8 miljoonaa euroa sekä yhdeksän kunnan rahoittama työllisyysaluevalmistelu 0,5 miljoonaa euroa.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän aikaiset (vuosien 2017–2022) palkkaharmonisointikustannukset tulisi ratkaista. Laskelman mukaan ne ovat 37,4 miljoonaa euroa. Mikäli kustannukset kohdennetaan kunnille omistusosuuksien suhteessa, Hollola vastaisi noin 4,1 miljoonan euron osuudesta. Ne alueet, jotka ovat etupainotteisesti edenneet sote-integraatiota toteuttaen ovat ottaneet kantaakseen sellaisia muutuskustannuksia, joita muut hyvinvointialueet kattavat valtion rahoituksella. Tulkinta ja malli ei ole kuntien oikeudenmukaisen kohtelun näkökulmasta kestävä. Mikäli palkkaharmonisointikustannukset kohdennetaan kunnille, kulu kohdentuu ko. tilinpäätös vuosille ja vähentää kertynyttä ylijäämää. Isompi vaikutus kunnille koituu pysyvistä valtionosuusleikkauksista.

Investoinnit

Kunnan kiinteistöjen korjausvelka on kyetty painamaan ennätyskellisen alas, alle 10 miljoonan euron, kun se vielä vuosikymmen sitten oli lähes kymmenkertainen. Seuraavaksi tulee puretua infran korjausvelkaan.

Vuoden 2024 bruttoinvestointien kokonaismäärä on 18,7 miljoonaa euroa, josta talonrakennukseen on varattu 8,3 miljoonaa euroa. Summasta 2 miljoonaa euroa on varattu peruskorjaushankkeisiin.

Uimahallin peruskorjaus on vuosien 2024–2025 suurin investointi 15,6 miljoonaa euroa, josta vuoden 2024 osuus on 6,3 miljoonaa euroa. Vastuumuseon edellyttämän kannan pohjalta on päädytty uimahallin peruskorjaukseen uudisrakennuksen sijasta. Suhteessa uudisrakennukseen, peruskorjaus lisää palveluja vain rajallisesti, mutta kokonaisvaltainen uudistaminen tulee joka tapauksessa lisäämään uimahallin vetovoimaa ja käytettävyyttä. Peruskorjauksen ajan uimahalli on kiinni ja harrastajien sekä koulujen uinninopetuksen on löydettävä korvaavat tilat.

Maa- ja vesirakennukseen on varattu yhteensä 9,2 miljoonaa euroa, josta kunnallistekniikan osuus on noin 5 miljoonaa euroa ja vesihuollon 3,2 miljoonaa euroa. Suurimmat varaukset koskevat Paasilta-Hopeakallio, Sorvasen sekä Norlantien alueita yhteensä 3,4 miljoonaa euroa.

Vuosikate 8,3 miljoonaa euroa kattaa poistoista 99 prosenttia ja nettoinvestoinneista 45 prosenttia. Uutta lainaa ei suunnitella nostettavan vuonna 2024.

Toiminta

Koronan aikainen muuttoliike pois suuremmista kaupungeista ei ole jatkunut, vaan tutkimusten mukaan muuttoliike kääntyi jälleen kohti suuria kaupunkeja. Ihmiset hakeutuvat työ- ja kulttuurimahdollisuuksien ääreen erityisesti pääkaupunkiseudulle.

Hollolassa oli heinäkuun lopussa 22 985 asukasta, väkiluku kasvoi vuoden vaihteesta 42 henkilöä. Vuonna 2022 väkiluku pieneni 150 henkilöä (-0,6 prosenttia) edellisestä vuodesta. II-asteen ja korkeakoulujen aloittaessa syyskauden väestömäärä notkahtaa. Vuodesta 2016 lähtien kunnan kuolleisuus on kääntynyt syntyvyyttä suuremmaksi. Vastaava tilanne on koko maakunnassa. Lahden väestökasvu pohjaa maahanmuuttajiin.

Hollola sijoittuu tuoreessa Suomen kuntien elinvoimavertailussa (WSP Finland) sijalle 70 parantaen sijoitustaan edellisestä mittauksesta (81). Tutkimukseen osallistui 293 kuntaa. Saman tutkimuksen mukaan Lahti sijoittuu 65:nneksi muiden keskikaupunkien ollessa 40:n paremmalla puolella.

Elokuussa 2023 Hollolan työttömyysaste oli 6,5 prosenttia, Päijät-Hämeen keskiarvo oli 12 prosenttia ja valtakunnallinen 11,1 prosenttia.

Kunnan strategian tavoite on kaksiosainen: Haluamme olla Hirveen haluttu ja Hirveen hyvä esimerkki. Hirveen haluttu kunta haluaa olla asuin- ja yrityspaikkana, työpaikkana ja kumppanina. Hirveen hyvä esimerkki kunta haluaa olla arvojen ja toimintakulttuurin, sujuvan ja selkeän johtamisen, osallistavien toimintamallien, asiakaslähtöisen toiminnan ja tiedolla johtamisen osalta. Kunta on tulevaisuustaitoinen, rohkea, arvostava ja ketterä. Vuonna 2022 on hyväksytty strategiset ohjelmat, jotka edistävät strategian tavoitteita. Ohjelmiin liittyviä erillistavoitteita on talousarviossa yhteensä 27. Rahoitusta strategisiin ohjelmiin on osoitettu 1,3 miljoonaa euroa.

Konsernipalvelujen keskeisiä strategisia hankkeita ovat hallintosäännön uudistaminen (hyvä hallinto) sekä viestintä- ja markkinointiohjelman toteuttaminen. Hollola on mukana myös maakunnallisessa markkinointikampanjassa.

Hyvinvoinnin palvelualue edistää kuntastrategian täytäntöönpanoa mm. kohdentamalla osallisuuskoordinaattorin ja suunnittelijan panostusta sekä toteuttamalla senioriohjaajatoimintaa. Valmistellaan varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja vapaa-aikapalveluihin jokaiselle kohderyhmälle kuulluksi tuleminen -malli. Hyvinvointisuunnitelman mallia uudistetaan, kiusaamisen ehkäisemisen- ja päihdetyön suunnitelma laaditaan ja ennakoivaan hyvinvointiin pureudutaan liikunnan, ruoan, mielen ja päihdetyön kautta. Perhekeskistyön kehittämistä jatketaan ja monta luontoa-opintokokonaisuus käynnistyy.

Hyvinvointialueiden toiminta on käynnistynyt työvoimapulan ja rahoituskriisin varjossa. Hyvinvointipalvelujen ongelmat heijastuvat myös kuntiin monella tavoin. Hyvinvointialue sopeuttaa toimintaansa, arvioi palveluverkkoaan ja ohjaa henkilöresursseja kriittisimpiin toimintoihin. Moni kunnan palvelu on osa palveluketjua, jossa hyvinvointialueen toiminnalla on iso merkitys. Mikäli jonkin osa palveluketjusta on puutteellinen, ei palvelu toimi kokonaisuutena. Tämä näkyy erityisesti koulujen koulupsykologi- ja kuraattoripalvelujen vähenemänä ja suoraan 8. ja 9. luokkalaisten kouluterveydenhuollon kyseisessä.

Elinvoiman palvelualueen strategisten hankkeiden toteutusta varten on rekrytoitu vuonna 2023 kaavasuunnittelija, projektiasiantuntija, määräaikainen ympäristötarkastaja sekä tehty kehityspäällikön tehtävään liittyvät järjestelyt. Keskuskortteleiden kaavoitus ja Hollola-talon talosuunnittelu ovat vuoden 2024 keskeinen hanke. Samalla keskusta-alueen varattujen, mutta rakentamatta jääneitä tontteja asetetaan tarkemman tarkastelun alle. Yritysalueiden rakentamisen edistäminen on myös keskiössä. Korkokehitys on kuitenkin jäädyttänyt investoinnit valtakunnallisesti ja se haastaa alueiden rakentamista.

TE24 valmistelun osalta Päijät-Hämeen kunnat ovat syksyllä 2023 esittäneet alueelle muodostettavaksi kahta työllisyysaluetta: Lahden ja Päijät-Hämeen, joista jälkimmäinen kattaa 9 kuntaa ja joista Hollola on vastuukunta. Yhteistoimintasuostimusta on valmisteltu tiiviisti ja työllisyysalueiden hyväksymisen jälkeen alkaa kiivastahtinen konkreettisen suunnittelun toteuttaminen.

Vuoteen 2050 mennessä on työvoimasta arvioitu puuttuvan 0,5 miljoonaa työntekijää. Tämä tarkoittaa sitä, että pitkällä tähtäimellä työllisyyden hoito painottuu entistä enemmän työvoimapulan hoitamiseen, mikä painottaa monipuolisia työntekijähankinnan keinoja (ml. työperäinen maahanmuutto)

Vuoden 2024 kaavoitusohjelman mukaan osayleiskaavahankkeita on kaksi (Tikkakallio-Koivusillankallio ja Kierrätysalue), asemakaavahankkeita on vireillä 13 ja uusia on 5 kpl. Näistä keskusta-alueella/lähialueella kahdeksan: keskuskorttelit, Salpakankaan koulun alue, Tiilijärventie 8, Keskuskatu 12, Mallasharju, Salpakankaantie, Salpaharjuntie ja Hälvälän ent. koulu. Nostavalla Kyyhkylä I ja II, Kukkilassa Norolan pelto ja Vähäselänojan alue sekä Hämeenkoskella keskustan ja papilan alue sekä yritysalueet: Kukonkoivu, Hopeakallio, Paassilta, Messilä ja Pyhäniemen ent. vanhainkoti.

Tulevaisuus

Edellisen globaalien kriisien, finanssikriisin, jälkeen Suomen BKT saavutti vuoden 2008 tason vasta vuonna 2017. Suomen BKT:n kehitys on ollut heikompaa kuin Euro-alueella keskimäärin vuodesta 2014 lähtien, lukuun ottamatta vuotta 2020. Vuosien 2022–2023 hintojen nousu on vienyt ostovoiman takaisin vuoden 2010 tasolle. Kun lisäksi hallitusohjelma leikkaa eri tukien tasoa kumulatiivinen vaikutus eri kansalaisryhmille voi olla hyvin jyrkkä. Leikkaukset ensisijaiseen sosiaaliturvaan lisäävät toimeentulotuen tarvetta. Ostovoiman heikkeneminen näkyy suoraan kulutuksessa ja kulutuksen heikkeneminen työllisyydessä. Kaikki tämä vaikuttaa myös kuntatalouteen niin verotulojen kuin työllisyys- ja toimeentulomenojen kautta.

Vuoden 2023 lopussa Suomi on siirtynyt taantumaan. Tällä hetkellä kuluttajien luottamus niin omaan kuin Suomenkin talouteen on heikkoa. Olennainen kysymys on se, kuinka pian taantuma taittuu ja kuinka nopeasti kuopasta nousta. Eri

laitosten ennusteet talouskasvusta vaihtelevat, mutta kaikille on yhtenevää se, että ne ovat huomattavasti valtiovarainministeriön ensi vuoden (1,2 prosenttia) ja vuoden 2025 (1,8 prosenttia) BKT-kasvua vaatimattomammat. Hyvä työllisyyskehitys on pitänyt Suomen päätä pinnalla, toivottavasti näin on myös jatkossa.

Hollolan kunnan kehittämisen osalta ydinkysymykset liittyvät siihen, kykenemmekö hyödyntämään kunnalle tarjoutuvat mahdollisuudet täysimääräisesti tilanteessa, missä kasvu ja investointikyky on heikkoa. Maakunnallinen sitoutuminen ja tahtotila ovat olennaisia elementtejä kilpailussa niin julkista kuin yksityisestä investointirahoituksesta. Maakuntakaavassa, MAL-ohjelmassa ja Kaupunkiseutusuunnitelmassa on tarjottu Hollolan kunnalle runsaasti mahdollisuuksia, joiden käyttö kunnan kehittämisessä on poliittisen tason käsissä. Kirjaukset lisäraiteesta Lahti-Helsinki, Nostavan rautatieasemasta, multimodaaliterminalista ja kierrätyspuistosta luovat mahdollisuudet sadoille työpaikoille, jonka varassa myös kunnan kehittäminen ja vetovoima on mahdollista saada kasvu-uralle.

Hollolassa 16. lokakuuta 2023

Päivi Rahkonen

Kunnanjohtaja

2. Yleisperustelut

Talousarvion rakenne ja sitovuus

Kuntalain 110 §:n mukaan kunnan talousarviossa tulee olla käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Kunnan talousarvio on laadittu kuntalaissa esitetyllä rakenteella.

Yleisperusteluissa esitetään mm. katsaus yleiseen taloudelliseen tilanteeseen sekä kunnallistalouden kehitykseen, kunnan strategia ja strategiset tavoitteet sekä palvelualueiden toiminnalliset tavoitteet.

Käyttötalousosa sisältää palvelualuekohtaiset talousarviot. Palvelualueiden suunnitelmat sisältävät myös toiminnan kuvauksen, toimintaympäristön muutokset ja toimintaa kuvaavat tunnusluvut.

Tuloslaskelmaosassa esitetään kunnan kokonaistalouden keskeiset erät, jotka ovat varsinaisen toiminnan menot ja tulot, verotulot, valtionosuudet, rahoitustulot ja -menot sekä suunnitelman mukaiset poistot.

Investointiosassa esitetään kunnan investointimenot ja -tulot, jotka talousarviovuoden osalta eritellään hankekohtaisesti.

Rahoitusosassa esitetään tulo-rahoituksen riittävyyden lisäksi meno- ja tuloarviona pitkäaikaiseen rahoitukseen liittyvät menot ja tulot kuten antolainat, ottolainat ja niiden lyhennykset. Rahoitusosa sisältää rahoituslaskelman.

Käyttötalouden osalta sitovuustasoksi on kaikkien palvelualueiden osalta määritelty nettositovuus eli menojen ja tulojen erotus (=nettomeno). Investointien osalta on käytössä myös nettositovuus eli menojen ja tulojen erotus.

Sitovuustasot valtuustoon nähden on esitetty alla olevassa taulukossa

KÄYTTÖTALOUSOSA	SITOVATASO
Konsernipalvelut	toimintakate
Tarkastustoimi	toimintakate
Strategian toteuttaminen	toimintakate
Ympäristöterveydenhuolto (kunnan osuus)	toimintakate
Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot	ei sitova
Hyvinvoinnin palvelualue	toimintakate
Elinvoiman palvelualue	toimintakate
Vesihuoltolaitos	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
Päijät-Hämeen ympäristöterveys	tilikauden ylijäämä (alijäämä)
TULOSLASKELMAOSA	SITOVATASO
Korkotulot ja -menot	nettoarvio
Muut rahoitustulot ja -menot	nettoarvio
Verotulot	ei sitova
Valtionosuudet	ei sitova
RAHOITUSOSA	SITOVATASO
Antolainat	nettoarvio
Lainanotto ja lyhennykset	nettoarvio
INVESTOINTIOSA	SITOVATASO
Valtuustoon nähden sitovat tasot	
Maa-alueet, hankinnat	Investointisuunnitelman loppusumma
Kadunrakennus ja muut yleiset alueet	Investointisuunnitelman loppusumma
Elinkeinopoliittiset investoinnit	Investointisuunnitelman loppusumma
Vesihuoltolaitos	Investointisuunnitelman loppusumma
Seudullinen ympäristöterveydenhuolto	Investointisuunnitelman loppusumma
Talonrakennus, perusparannukset	Investointisuunnitelman loppusumma
Talonrakennus, korvaus- ja uusinvestoinnit	Investointisuunnitelman loppusumma
Arvopaperit ja osuudet	Investointisuunnitelman loppusumma
Irtain omaisuus	Investointisuunnitelman loppusumma

Hollolan kuntastrategia

Hollolan valtuusto hyväksyi 13.12.2021 kuntastrategian, joka ohjaa kunnan toimintaa ja päätöksentekoa vuoteen 2035 asti. Strategia määrittää kunnan arvot ja niiden pohjalta tehdyt visiot toiminnan kehittämisen painopistealueista.

Hollolan arvot:

- Hirveen tulevaisuustaitoinen
- Hirveen rohkee
- Hirveen arvostava
- Hirveen ketterä

Kaksiosainen visiomme:

- Hirveen haluttu
- Hirveen hyvä esimerkki

Toiminnalliset tavoitteet johdetaan strategian ohjelmiin perustuen:

Hirveen hyvä esimerkki:

- Esimerkillinen toimintakulttuuri: Arvot tunnetaan ja niiden pohjalta toimintaan.
- Esimerkillisen hyvän johtamisjärjestelmä
- Esimerkillisen sujuva ja asiakaslähtöinen toiminta
- Esimerkillistä tiedolla johtamista
- Tasapainoisen talouden Hollola

Hirveen haluttu:

- Strategian toteutumisen tukeminen monikanavaisella aktiivisella viestinnällä ja markkinoinnilla ja mediatyöllä
- Pitkän aikavälin aluekehityksen suunnan määrittäminen
- Laadukkaan asumisen tarjonnan monipuolistaminen
- Yritys- ja työllisyyspalvelut palvelevat yritysten menestystä ja sijoittumista alueelle
- Kasvamme kestävästi kehityksen kuntana ja vahvistamme ympäristöä ja luontoa hyvinvoinnin lähteenä
- Edistämme kuntalaisten ja työntekijöiden terveyttä ja hyvinvointia kaikissa ikäryhmissä.

Toiminnalliset tavoitteet vuoden 2024 talousarviossa

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Kuntalain 110 §:n mukaan talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan.

Toiminnallisten tavoitteiden tarkoituksena on ohjata toimintaprosessia ja taloudellisten tavoitteiden puolestaan ohjata kunnan tulo- ja pääomarahoitusta sekä resurssien jakoa. Toiminnalliset tavoitteet esitetään ja niihin osoitetaan tarvittavat resurssit talousarvion ja -suunnitelman käyttötalous- ja investointiosissa.

Kuntakonsernin tytäryhteisöjen tulee toimia kunnan valtuuston strategian mukaisesti ja konserniohjetta noudattaen. Kuntakonsernin tytäryhteisöille asetetaan talousarviossa tavoitteet kuten kunnan omille toimintoille. Tytäryhteisön tulee omassa tavoiteasetannassaan kuvata, miten yhtiö tukee toiminnallaan kunnan strategian toteutumista. Konserniyhtiöille asetetut tavoitteet esitetään luvussa 7.

Hollolan kuntastrategian ohjelmien toteutusta varten on varattu kunnanhallituksen alaisuuteen oma strategian ohjelmien toteutukseen kohdennettu määräraha. Kunnanhallitus ohjaa strategian toteutusta ja kohdentaa määrärahat eri ohjelmiin ja toimenpiteisiin käyttösuunnitelmassa.

Hollolan kunnan strategia 2022–2035 kertoo tavoitteet, joihin kunta toiminnallaan pyrkii. Strategia määrittää kunnan arvot seuraavasti: Hirveen tulevaisuustaitoinen, Hirveen rohkee, Hirveen arvostava ja Hirveen ketterä. Tavoitteiden osalta strategia määrittää vision vuodelle 2035 seuraavasti: Hirveen haluttu ja Hirveen hyvä esimerkki.

Strategian pohjalta on laadittu valtuuston 20.6.2022 hyväksymä strateginen ohjelma, joka kertoo miten kunta edistää vision saavuttamista, kuluvalle valtuustokaudella. Ohjelma jakautuu hankkeisiin, jotka yksilöivät tehtävät keskeiset toimenpiteet, omistaja (vastuutaho) sekä aikataulutavoitteiden rungon. Lisäksi strateginen ohjelma sisältää arvion hankkeiden toteutuksen edellyttämistä resursseista.

Strategisten ohjelmien hankkeita edistetään talousarviokaudella ja talousarviokirjassa kuvataan niitä keskeisiä toimenpiteitä, joilla pyritään varmistamaan hankkeen toteutus valtuustokaudella, sekä strategisen vision toteutuminen.

STRATEGINEN VISIO: HIRVEEN HALUTTU

Viestinnän vahvistus
Monikanavaisen tiedotuksen, viestinnän ja markkinoinnin toteutus tavoitehakuisesti.
Tavoite (mittari) 2024: Vuoden 2024 viestintä- ja markkinointisuunnitelma toteutettu
Lähtötilannekuvaus: Tiedottaja sekä viestinnän asiantuntija palkattu 2022.
Toimenpiteet 2024: Kunnanhallitukselle syksyllä 2023 esitettävän viestintä- ja markkinointiohjelman mukaisten toimenpiteiden toteutus.
Omistaja: Hallinto- ja talousjohtaja

Pitkän aikavälin aluekehityksen suunnan määrittely
Tavoite (mittari) 2024: Maanhankinnan edistyminen.
Lähtötilannekuvaus: Strategisilla alueilla kunnan kehittymistä varten tarvittavien maa-alueiden hankinta ei etene riittävän laajoina kokonaisuuksina vapaaehtoisilla kaupoilla. Kaavoitus ja infrarakentaminen on prosessina pitkäkestoista.
Toimenpiteet 2024: Maanhankinnassa otetaan tarvittaessa käyttöön kaikki maapoliittisen ohjelman mukaiset hankintatavat. Kaavoitusohjelman toteutuminen.
Omistaja: Kaavoitus- ja maankäyttöpäällikkö

Laadukkaan asumisen tarjonnan monipuolistamien
Tavoite (mittari) 2024: Vanhan viraston purkaminen ja keskuskorttelin kaavan hyväksyminen.
Lähtötilannekuvaus: Kehittämisvaihe sopimuskumppanin kanssa valmistunut, päätös suunnittelu- ja kaavoitusvaiheeseen siirtymisestä tehty.
Toimenpiteet 2024: Vanhan viraston purkaminen, kaavan valmistuminen ja talonsuunnitteluvaiheen käynnistyminen.
Omistaja: Elinvoimajohtaja
Tavoite (mittari) 2024: Kaavoitusohjelman toteutuminen.
Lähtötilannekuvaus: Omakotitonttien tarjontaa monipuolistettu laadullisesti ja sijainnillisesti. Kaavoitustyön uudiskohdeilla lisätty monipuolista kaavoitustarjontaa. Vuokra-asuntojen määrä/laatu ei vastaa kysyntää.
Toimenpiteet 2024: Kaavoitusohjelman mukaisesti jatketaan monipuolisten omakoti- ja rivitalotonttien kaavoittamista uusille suunnille Vesikansaan ja Nostavaan (maanhankinnan toteutuminen). Näin vastataan tarjontaan laadullisesti ja sijainnillisesti. Keskuskortteleiden vuokra-asuntotuotannon lisäksi HAT:in kanssa selvitetään vuokra-asuntojen pidemmän aikavälin tuotantoa.
Omistaja: Kaavoitus- ja maankäyttöpäällikkö, elinvoimajohtaja (HAT)

Yritys- ja työllisyyspalvelut palvelevat yritysten menestystä ja sijoittumista alueelle.
Tavoite (mittari) 2024: Työllisyys- ja elinkeinopalveluissa otettu käyttöön yhteinen toimintamalli työllisyyden edistämiseksi
Lähtötilannekuvaus: Kuntakokeilun kautta tavoitetaan nyt noin 70 % Hollolan työttömistä työnhakijoista. Yrityspalvelut (työvoiman tarjonta) ei vielä aktiivisesti tarjolla työnantajille.
Toimenpiteet 2024: Työllisyysalueen rakentaminen jatkuu. Alueelle luodaan yhteinen palvelumalli työnantajille tarjottaviin lakisääteisiin yritys- ja elinkeinopalveluihin. Tähän yhdistetään kunnan oma työllisyyttä edistävä työ, jossa päätavoite on tarjota työvoimaa yrityksille.
Omistaja: Työllisyyspäällikkö

Tavoite (mittari) 2024: Vetovoimaiset yritysalueet - toimenpidesuunnitelmassa 2024 vuodelle ajoitetut toimenpiteet toteutettu suunnitelman mukaisesti.

Lähtötilannekuvaus: Kysynnän ja tarjonnan haasteet, sekä kilpailukykyä heikentävät tekijät tunnistettu. Vetovoimaiset Yritysalueet - toimenpidesuunnitelma hyväksytty 2023.

Toimenpiteet 2024: Toteutetaan 2023 hyväksytyt vetovoimaiset yritysalueet - toimenpidesuunnitelmaa siihen sisältyvien toimenpiteiden ja aikataulun mukaisesti.

Omistaja: Elinvoimajohtaja

Tavoite (mittari) 2024: Selkeämmän ja systemaattisemman yhteistyön toimintamallin sisällön toteuttamisen aikataulu arvioidaan vuonna 2024.

Lähtötilannekuvaus: Ladecin palveluiden rooli osana Hollolan elinkeinopalveluja ei ole asiakkaiden keskuudessa riittävän tunnettua. Kaikessa sidosryhmäyhteistyössä ei ole vakiintuneita toimintamalleja. Pieniltä matkailuyrityksiltä puuttuu tukiverkosto. Yrityshaastatteluilta selvitetty yritysten tarpeet palveluille ja yhteistyölle.

Toimenpiteet 2024: Uudelleenarvioidaan yhteistyön toimintamallin sisältötavoitteet ja aikataulu.

Omistaja: Elinkeinopäällikkö

Ennaltaehkäisevän toimintamallin vahvistuminen

Tuen tarpeen monimuotoisuuden kartoitus, jonka pohjalta toimenpidesuunnitelma ja toiminnallistaminen.

Tavoite (mittari) 2024: Työurien monimuotoisuuden tuen toimenpideohjelma laadittu.

Lähtötilannekuvaus: Vuonna 2022–2023 suoritettu esivalmistelua ja selvitystyötä.

Toimenpiteet 2024: Uuden henkilöstöjärjestelmän työurien tukemisen näkökulmat määritetty ja henkilöstön koulutus aloitettu.

Omistaja: Henkilöstöpäällikkö

Kuntalaisten ja työntekijöiden terveyden ja hyvinvoinnin lisääntyminen kaikissa ikäryhmissä.

Rakennamme hyvinvoinnin moninaisten tavoitteiden ja hankkeiden viidakosta, yksinkertaistetun ja sujuvoitetun tavoitekehikon.

Tavoite (mittari) 2024 Toteutuneet työpajat.

Lähtötilannekuvaus: Maakunnalliset- ja kunnan omat suunnitelmat on hyväksytty valtuustossa 2021.

Toimenpiteet 2024: Hyväksytyjen suunnitelmien aineistojen kautta toteutetaan kaksi teemakohtaista työpajaa.

Omistaja: Hyvinvointijohtaja

Ennakoiva hyvinvointi

Tavoite (mittari) 2024: Päihteiden ehkäisyn suunnitelma on valmiina.

Lähtötilannekuvaus: Ennakoivaa hyvinvointityötä on osa tehtävää hyvinvoinnin edistämistyötä hyvinvointipalveluissa. Ohjelmassa valitut teemat ovat liikunta, ruoka, mieli ja päihteet. Tehdään suunnitelma jokaiselle kohderyhmälle.

Toimenpiteet 2024: Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelman jalkauttaminen. Someturva-ohjelma osaksi kiusaamisen vastaista työtä. Päihdetyön suunnitelma valmiiksi.

Omistaja: Hyvinvointijohtaja

Perhekeskustyön kehittämisen jatkaminen

Tavoite (mittari) 2024: Perhekeskusmanuaali on valmis ja on jalkautettu kaikille perhekeskustoimijoille. Manuaalin ylläpitosuunnitelma on valmis. Lapsiperheiden kohtaamispaikkatoiminta on osa perhekeskustoiminnan perus- ja varhaisen tuen palveluiden kokonaisuutta ja toimii osallisuuden, yhteistoimijuuden sekä yhteisjohtajuuden periaatteella. Kohtaamispaikka toimintaan on luotu joustava yhdessä sovittu selkeä rakenne.

Lähtötilannekuvaus: Tehty valmistelutyötä ja luotu palvelukartta.

Toimenpiteet 2024: Perhekeskusmanuaalin jalkauttaminen. Lapsiperheiden kohtaamispaikkatoiminnan kehittäminen ja laajentaminen.

Omistaja: Hyvinvointijohtaja

Hirveen harrastava

Tavoite (mittari) 2024: Kouluikäisille järjestetyt harrastetunnit viikossa. Tavoite on 80 h/vko.

Lähtötilannekuvaus: Opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt kunnille erityisavustusta lukuvuodelle 2022–2023. Tavoitteena juurruttaa harrastamisen Suomen malli pysyväksi toimintamalliksi kunnissa. Kunnassa harrastuneisuutta tuetaan maksuttomilla tiloilla ja avustuksilla kaikissa kohderyhmissä.

Toimenpiteet 2024: Harrastamisen Suomen mallin- sekä muiden ikäryhmien harrastustoiminnan kehittäminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Omistaja: Hyvinvointijohtaja

Kasvamme kestävän kehityksen kuntana. Vahvistamme ympäristöä ja luontoa monipuolisesti sekä arvostamme luontoa hyvinvoinnin lähteenä.

Tavoite (mittari) 2024: Monta luontoa, monta mahdollisuutta –kehittämissuunnitelmassa 2024 vuodelle ajoitetut toimenpiteet toteutettu suunnitelman mukaisesti.

Lähtötilannekuvaus: Luonnon ja ympäristön hyödyntäminen matkailutoiminnassa on kunnassa vähäistä. Luonnon virkistyskäytön kehittämiseksi ei ole aiemmin ollut suunnitelmallista ja kokonaisvaltaista koordinoitua. Luonnon virkistyskäytön kehittämissuunnitelma laadittu ja hyväksytty 2023.

Toimenpiteet 2024: Toteutetaan 2023 hyväksyttyä monta luontoa - monta mahdollisuutta -kehittämissuunnitelmaa siihen sisältyvien toimenpiteiden ja aikataulun mukaisesti.

Omistaja: Projektiasiantuntija

Tavoite (mittari) 2024: Päätös MAL-sopimuskaudesta 2024–2027 tehty. HINKU-päästötavoitteita toteuttavien toimenpiteiden priorisointi tehty.

Lähtötilannekuvaus: Hollola on mukana Lahden kaupunkiseudun MAL-sopimuksessa. Valtuusto on päättänyt, että olemme HINKU-kunta. Kunnan sisäinen ilmasto-ohjelma on hyväksytty. Kiertotalouden toimintaa on Hollolassa hajautusti eri paikoissa

Toimenpiteet 2024: MAL-sopimuksen (2024–2027) valmistelu ja päätöksenteko MAL-kuntien kanssa sovittavan aikataulun mukaan. Ilmastosuunnitelma sisältää HINKU-tavoitteiden arvioinnin ja priorisoinnin sekä asukkaiden ja yritysten osallistamisen.

Omistaja: Elinvoimajohtaja (MAL), projektiasiantuntija (ilmastosuunnitelma)

Monta luontoa-opintokokonaisuus

Tavoite (mittari) 2024: Varhaiskasvatuksen- ja perusopetuksen opintokokonaisuus käytössä kaikissa yksiköissä.

Lähtötilannekuvaus: Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa toteutettava ympäristökasvatus vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjaa heitä kohti kestävä elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta.

Toimenpiteet 2024: Varhaiskasvatuksen- ja perusopetuksen opintokokonaisuuden jalkauttaminen. Perusopetuksen opintokokonaisuuden viimeistely ja yhteistyösopimusten kartoittaminen.

Omistaja: Hyvinvointijohtaja

STRATEGINEN VISIO: HIRVEEN HYVÄ ESIMERKKI

Esimerkillinen toimintakulttuuri: Arvot tunnetaan ja niiden pohjalta toimintaan.

Tavoite (mittari) 2024: Arvojen tunnettavuus organisaation sisällä-mittaus suoritettu keväällä 2024. Vertailupohjaksi tuleville vuosille.

Lähtötilannekuvaus: Vuoden 2023 lopulla toteutettava arvot-kampanja henkilöstölle ja kuntalaisille.

Toimenpiteet 2024: Arvot kampanja henkilöstölle (sisäistys/pohdinta) ja esittely kuntalaisille.

Omistaja: Hallinto- ja talousjohtaja

Esimerkillisen hyvän johtamisjärjestelmän uudistuminen ja sujuvoittaminen.

Tavoite (mittari) 2024: Hallintosäätöuudistus loppuunsaatettu ja henkilöstön rekrytointiprosessi uudelleenmuotoiltu.

Lähtötilannekuvaus: Alkuselvitykset käynnissä.

Toimenpiteet 2024: uusimuotoinen hallintosäätö valtuuston käsiteltäväksi. Henkilöstön rekrytointiprosessi tarkennettu palvelumuotoilua hyödyntäen.

Omistaja: Hallinto- ja talousjohtaja

Esimerkillisen osallistavat toimintamallit aktiivisessa käytössä.

Hyvinvoinnin jokaiseen palveluun ja jokaiselle kohderyhmälle valmistellaan kuulluksi tulemisen -malli

Tavoite (mittari) 2024: Kuulluksi tulemisen- mallit ovat valmiina.

Lähtötilannekuvaus: Osallistavia toimintamalleja on palveluissa käytössä, mutta niitä ei ole jaettu kohderyhmäkohtaisesti.

Toimenpiteet 2024: Valmistellaan kohderyhmäkohtaiset kuulluksi tulemisen-mallit. Osallistuvan budjetoinnin kokeilu on toteutettu ja arvioitu.

Omistaja: Hyvinvointijohtaja

Ideoivan kulttuurin juurrutus

Tavoite (mittari) 2024: Ideoivan kulttuurin kehityksen tukeminen organisaation sisällä.

Lähtötilannekuvaus: Aikaisemmista ideaprosesseista luovuttu, ilman korvaavaa järjestelyä. Uuden muotoilu aloitettu 2023.

Toimenpiteet 2024: Ideoiva kunta – kampanja toteutettu 2024 ja seurantajärjestelmä luotu.

Omistaja: Hallinto- ja talousjohtaja

Esimerkillisen sujuva ja asiakaslähtöinen toiminta on kehittynyt.

Otetaan käyttöön sähköinen myyntipalvelu kartta-aineistoille ja rakennusvalvonnan arkistoaineistoille. Jatketaan arkistojen digitointia

Tavoite (mittari) 2024: Rakennuslupa-aineistojen digitointi edistynyt, valmis suunnitelma kaikkien jäljellä olevien aineistojen digitoinnin toteutustavasta. Rakennuslupa-aineistojen tarjonnan avaaminen myyntipalveluun arkistointegraation avulla.

Lähtötilannekuvaus: Myyntipalvelu otettu käyttöön 2023 aikana, arkistojen digitointia jatkettu sekä omana työnä että palveluhankintana

Toimenpiteet 2024: Jatketaan rakennuslupa-aineistojen digitointia ja sähköiseen arkistoon siirtämistä. Viimeisten jäljellä olevien aineistojen osalle tehdään toimintasuunnitelma oman työn ja palveluhankinnan välillä. Myyntipalveluun nostetaan esille uudempia rakennuslupa-aineistoja, kun rakennusvalvonnassa on saatu tarvittava dokumenttienhallintaintegraatio tuotantokäyttöön.

Omistaja: Kehityspäällikkö

<p>Otetaan käyttöön sähköinen tonttien varauspalvelu.</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Tonteista esiteltävien tietojen jatkuva kehittäminen asiakastarpeen perusteella</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Palvelu otettuna käyttöön ja hanke valmistunut jo 2023 aikana</p> <p>Toimenpiteet 2024: Tonteista julkaistuja tietoja ja aineistoja kehitetään tarvittaessa käytön aikaisten havaintojen tai asiakaspalautteen perusteella.</p> <p>Omistaja: Kehityspäällikkö</p>
<p>Kehitetään ympäristövalvonnan sähköisen asioinnin mahdollisuuksia</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Sovellustoimittajille viestittynä käyttöönoton edellytyksiksi todetut kehitystarpeet.</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Tehty selvitys, että sähköistä asiointia ei kannata ottaa käyttöön ennen kuin kaikki tarvittavat sovel- lusintegraatiot ovat valmiina saatavilla. Odotettava sovellustoimittajien tuotekehitystä.</p> <p>Toimenpiteet 2024: Odotetaan ja seurataan sovellustoimittajien tuotekehitystä ja muissa kunnissa käyttöön otettavia ratkaisuja. Viestitään kehitystarpeista sovellustoimittajille.</p> <p>Omistaja: Kehityspäällikkö</p>
<p>Reaaliaikainen idea- ja palautejärjestelmä</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Suunnitelma laitettu täytäntöön</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Aikaisemmasta ideajärjestelmästä luovuttu, ilman korvaavaa järjestelmää. Palautejärjestelmän pal- velumuotoilu aloitettu.</p> <p>Toimenpiteet 2024: Idea- ja palautejärjestelmän suunnittelu ja toteutus valmis.</p> <p>Omistaja: hallinto- ja talousjohtaja</p>

<p>Esimerkillistä tiedolla johtamista.</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Digitiekartta.</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Vuonna 2022 suoritettu tietojohdamisen ympäristön nykytilakuvaus ja selvitystyö. Tietoarkkitehtuu- rin kehittämistyö loppusuoralla 2023.</p> <p>Toimenpiteet 2024: Tiedolla johtamisen tiekartta luotu ja ensimmäinen vaihe aloitettu.</p> <p>Omistaja: hallinto- ja talousjohtaja, tietohallintopäällikkö</p>

<p>Esimerkillinen yksilö- ja työyhteisötason osaamisen kehitys.</p> <p>Yksilötason osaamispolut</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Vuonna 2025 käyttöön tulevan järjestelmän määrätykset ja henkilöstön koulutus tehty 2024.</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Alustava kartoitus aloitettu. Järjestelmävaihdos siirtänyt käyttöönottoa vuodelle 2025.</p> <p>Toimenpiteet 2024: Suunnitelma laaditaan ja henkilöstön perehdytys toteutettu</p> <p>Omistaja: Henkilöstöpäällikkö</p>
<p>Organisaatiotason osaamiskehittämisen systematisointi</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Suunnitelma laadittu ja täytäntöönpano aloitettu.</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Alustava kartoitus aloitettu</p> <p>Toimenpiteet 2024: Suunnitelma laaditaan ja aloitetaan täytäntöönpano</p> <p>Omistaja: Henkilöstöpäällikkö</p>

<p>Tasapainoinen talous</p> <p>Talousarvio muutetaan toiminta ja taloussuunnitelmaksi</p> <p>Tavoite (mittari) 2024: Havaitut muutostarpeet tunnistettu ja toteutettu.</p> <p>Lähtötilannekuvaus: Taloussuunnittelija palkattu 2022, vuoden 2023 talousarviokirjaan otettu mukaan toiminnan kuvauk- set.</p> <p>Toimenpiteet 2024: Talousraportoinnin muutos toiminnallisten kuvausten osalta ja TA-kirjan jatkokehitys. Korjausvelka- selvityksen lopputuotos TA25 työn tueksi.</p> <p>Omistaja: hallinto- ja talousjohtaja, talouspäällikkö</p>
--

Yleiset taloudelliset lähtökohdat

Yleinen taloudellinen kehitys

Vuosina 2020–2022 ja osin 2023 toimintaan ja talouteen liittyvä koronapandemia on väistynyt, mutta sen aikaansaaman taloudellisen toiminnan vaikeutumisen vaikutukset näkyvät yhteiskunnassa vielä pitkään. Ukrainan 2014 alkaneeseen ja 2022 laajentuneeseen sotaan ei tätä kirjoitettaessa näy loppua. Sodan seurauksena entisestään kiihtynyt inflaatio ja sitä seurannut korkojen nousu on taivuttanut talouskasvuennusteet ja esimerkiksi kotimaisen rakennussektorin tulevaisuuden näkymät ovat synkät.

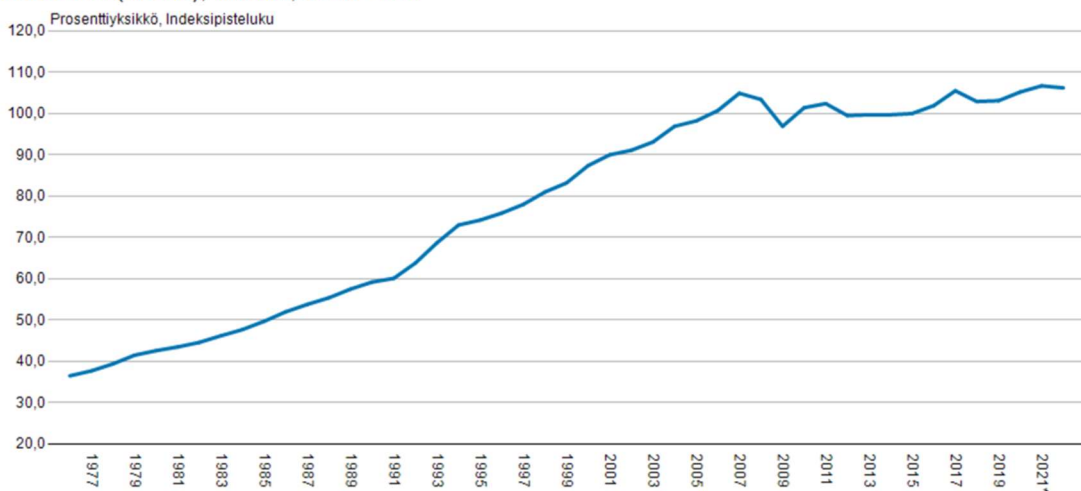
Maailmantalouden kasvu jää 2023 ja 2024 heikoksi ja pienoista toipumista voi olla näkyvissä 2024 loppupuolella. Maittain ja sektoreittain epäyhtenäinen talouskehitys ja viimeaikainen liikehdintä pitkä ajan koroissa, nostattavat huolta nousun viivästyttämisestä. Epäyhtenäinen kehityskulku ja perusongelmien kirjo ovat johtaneet tilanteeseen, jossa yleinen talouskehitys saattaa äkillisestikin muuttua suuntaan tai toiseen.

Kehitysnäkymät Suomessa

Syksyn 2023 kuluessa useat ennustelaitokset ovat muuttaneet näkymiään nollakasvusta lievästi negatiiviseksi. Työttömyyden kasvuun uskovien määrä on lisääntynyt, konkurssien määrän saavutettua Finanssikriisin tason 2008–2009. Uudisrakentamisen volyyymi kääntyi laskuun huhti-toukokuussa 2022 ja jyrkkä lasku on jatkunut ilman keskeytystä. Elokuussa 2023 jätetyistä 283 konkurssihakemuksesta 77 oli rakennusalan yrityksiä. Teollisuuden uudet tilaukset ovat laskeneet 22 prosenttia edellisestä vuodesta ja julkisen talouden velkaantuminen estää laajat elvytystoimet. Devalvaation ja oman korkopolitiikan poistuttua, kansallisten toimien kirjo on selvästi kaventunut. Sisäisen devalvaation mahdollisuus nykyisessä työmarkkinailmapiiirissä on olematon. Onkin odotettavaa, että 20 alkanut menetetty vuosikymmen on muuttumassa kahdeksi vuosikymmeneksi. Tuottavuuden nousua ei ole nähty noin kymmeneen vuoteen, eikä BKT/asukas osoita elpymisen merkkejä.

Useita vastoinkäymisiä kokenut kansatalous on osoittautunut kriiseistä toipumiskyvyltään heikoksi, kun lainalla tuettu talous ei ole pystynyt palaamaan vakaan kasvun uralle, lainojen takaisinmaksusta puhumattakaan. Rakenteellinen alijäämä odottaa edelleen parlamentaarista ratkaisua. Kun iso kansallinen yhtenevä tavoite puuttuu, ratkaisuja on etsitty vaalikauden mittaisina jaksoina jo usean eduskuntakauden ajan.

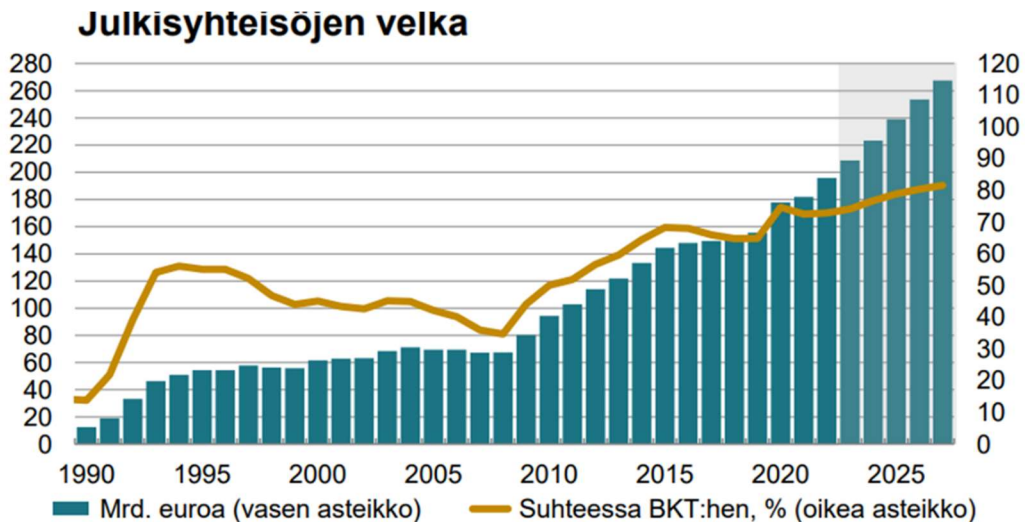
Työn tuottavuuden (arvonlisäys/työtunti) muutoksen osatekijät muuttujina Vuosi. Yhteensä, Työn tuottavuus (tuotos), indeksi, 2015=100.

Kuvan lähde: Tilastokeskus

Julkisen talouden näkymät

Julkisyhteisöjen alijäämä kasvaa 2023 ja pysyy suurena koko taloussuunnitelmakauden 2024–2027. Alijäämä on Valtionvarainministeriön ennusteessa 3 prosenttia tai yli vuosina 2024–2026. Valtionhallinnon alijäämä on syvä ja ilman korjaavia toimia hyvinvointialueiden alijäämä jää pysyväksi. Velkaa kerryttävä alijäämä julkiselta puolelta arvioidaan olevan noin 14 miljardia euroa vuonna 2027. Julkisyhteisöjen velkaantuuessa voimakkaasti, väestöllinen huoltosuhde jatkaa heikkenemistään syntyvyyden rajun laskun ja eläkeläisten suhteellisen osuuden kasvaessa.

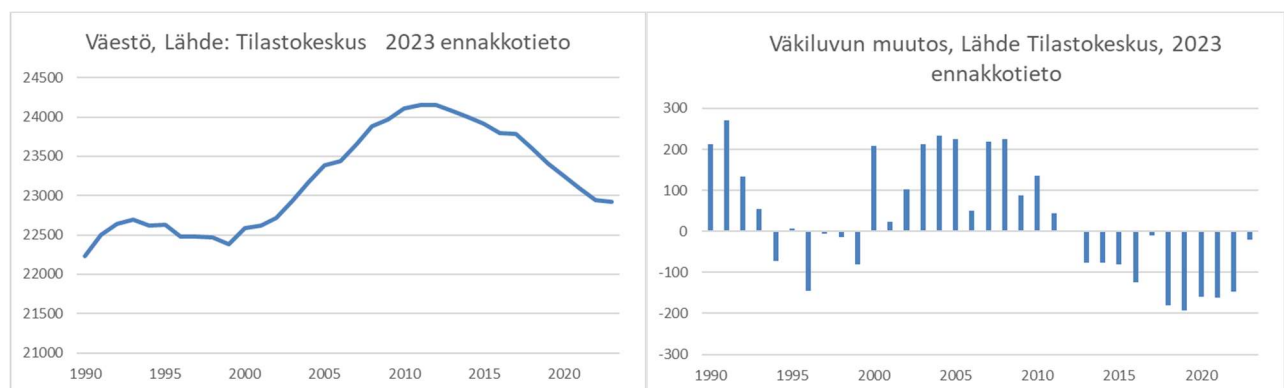
Lähde: Tilastokeskus, VM

Työttömyyden kehitys

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisiä oli elokuussa 2023 44 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Työllisyysasteen trendi oli 74,1 prosenttia, mikä on 0,3 prosenttiyksikköä korkeampi kuin edellisen vuoden elokuussa. Työvoimatutkimuksen mukaan työttömiä oli 192 000, mikä oli 5 000 enemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysasteen trendi oli 7,2 prosenttia eli 0,2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin vuotta aiemmin. Saman aikaisesti oli avoinna 114 400 työpaikkaa, mikä on 61 100 vähemmän kuin vuosi sitten elokuussa 2022.

Elokuussa 2023 Päijät-Hämeen matalin työttömyysprosentti oli Hollolassa 6,5 prosenttia. Kanta-Hämeen kuntien keskiarvo on 8,6 prosenttia. Päijät-Hämeen kuntien keskiarvo on 12 prosenttia. Valtakunnallinen keskiarvo on 11,1 prosenttia, työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta. Talouden negatiivinen kehitys ei siis tätä kirjoitettaessa ole näyttäytynyt Hollolan työttömyyden kehityksessä.

Väestönkehitys Hollolassa

Vuoden 2023 aikana Hollolassa 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrä kasvoi, kun alle 65-vuotiaiden määrä vastavasti laski.

Hollolan kunnan talousarvion laadinnan perusteet

Päätökset ja asiakirjat talousarvion laadinnan pohjana

Talousarvion laadinnan pohjana on Hollolan valtuuston hyväksymä kuntastrategia, talousarvion laadintaohjeet sekä talouden tasapaino-ohjelman linjaukset. Talousarvion tavoitteena on mahdollistaa strategisten linjausten toteutuminen pitkällä aikavälillä talouden tasapaino säilyttäen.

Talousarvion laadinnan pohjana on lisäksi huomioitu Suomen Kuntaliiton ja Valtionvarainministeriön kansantalouden ja kuntatalouden kehitysennusteet, verotuloennusteet ja valtionosuuslaskelmat sekä tiedossa olevin osin myös valtion talousarviopäätökset ja niiden vaikutukset kuntatalouteen.

Käyttötalous

Hollolan kunnan toimintamenot vuonna 2024 ovat yhteensä 95,1 miljoonaa euroa. Henkilöstömenot kasvavat noin 3,8 prosenttia eli noin 1,5 miljoonaa euroa. Palkankorotuksiin on varattu 3,0 prosenttia.

Toimintatulojen arvioidaan olevan noin 35,2 miljoonaa euroa, missä vähennystä noin 0,1 miljoonaa euroa (-0,4 prosenttia). Maksutuottojen arvioidaan vähenevän 15 prosenttia, joka aiheutuu hoitopäivämaksujen vähenemisestä sekä uimahallin lipputulosten vähenemisestä uimahallin perusparannusremontin osalta.

Toimintakate heikkenee kustannusten nousun seurauksena yhteensä noin 4,2 prosenttia kuluvan vuoden ennusteeseen nähden.

Verotulot

Verotulot koostuvat kunnallisverosta, yhteisöverosta ja kiinteistöverosta. Verotulojen arvioinnissa on käytetty Kuntaliiton kuntakohtaista veroennustekehikkoa.

Verotulojen erittely, 1000 euroa

	TP 2022	TA 2023	TAE 2023	TA 2024	Muutos-% TA24/TAE23
Kunnallisvero	91 985	45 000	46 100	42 000	-8,9 %
Kiinteistövero	6 084	5 800	6 100	6 100	0,0 %
Yhteisövero	5 514	3 500	3 500	3 100	-11,4 %
Yhteensä	103 583	54 300	55 700	51 200	-8,1 %

Kunnallisvero

Kunnan tuloveroprosentista päättää vuosittain kunnan valtuusto. Vuonna 2023 tuloveroprosentti on ollut 8,36 prosenttia. Vuodelle 2024 ja taloussuunnitelmavuosille kunnallisvero on laskettu 8,30 tuloveroprosentin mukaan. Kunnallisveron tuotoksi vuodelle 2024 on arvioitu 42,0 milj. euroa, joka on noin 8,9 prosenttia (4,1 miljoonaa euroa) pienempi kuin vuoden 2023 ennusteessa. Vuoden 2023 kunnallisverokertymää nostaa tammikuussa maksettavat joulukuun 2022 leikkaamattomat verotilitykset. Tämän ns. rytmihäiriön takia verotulot tulevatkin laskemaan vuonna 2024.

Yhteisövero

Hollolan kunnan yhteisöveron tuotoksi vuonna 2024 on arvioitu 3,1 miljoonaa euroa, jossa on alenemaa 11,4 prosenttia (0,4 miljoonaa euroa) edelliseen vuoteen nähden. Maksettavan yhteisöveron kehitys vuosina 2024–2027 on VM:n syksyn taloudellisen katsauksen mukainen. Verovuoden 2023 heikentyneen kehityksen takia kertymääräarviot laskevat suunnitelmavuosille. Hollolan kunnan yhteisöverolaskelma perustuu Kuntaliiton veroennustekehikon avulla laskettuihin arvioihin Hollolan yhteisöveron kehityksestä.

Kiinteistövero

Kiinteistövero on vuosittain maksettava, kiinteistön omistukseen perustuva vero, joka koskee sekä maata että rakennuksia. Kiinteistöverotuksessa kiinteistön omistaja on verovelvollinen. Kiinteistöverolaskelmat vuodelle 2024 perustuvat vuonna 2023 voimassa oleviin kiinteistöveroasteisiin.

Kiinteistöveron tuottoarvio vuodelle 2024 on noin 6,1 miljoonaa euroa ja perustuu seuraaviin kiinteistöveroprosentteihin.

Kiinteistöveroprosentit verotuskohteittain eriteltyinä:

	Hollola	Raja-arvot
	2024	2024
Yleinen kiinteistövero-prosentti	1,15	1,30—2,00
Vakituinen asuinrakennus	0,55	0,41—1,00
Muut kuin vakituiset asuinrakennukset	1,10	0,93—2,00
Rakentamaton rakennuspaikka	3,00	2,00—6,00
Yleishyödyllinen yhteisö	0,00	0,00—2,00
Voimalaitos	*)	enintään 3,10

*) Jos veroprosenttia ei ole määrätty, kiinteistövero asuntotarkoitukseen kaavoitetusta rakentamattomasta rakennuspaikasta sekä voimalaitoksista maksuunpannaan yleisen kiinteistöveroprosentin mukaan.

Valtionsuudet vuonna 2024

Kunnan valtionosuusrahoitus muodostuu kahdesta osasta: kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisesta valtionosuusrahoituksesta. Valtionosuusjärjestelmän tavoitteena on kuntien vastuulla olevien julkisten palveluiden saatavuuden varmistaminen koko maassa kohtuullisella verorasitteella. Vuonna 2020 kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta erotettiin verokompensaatiot omaksi kokonaisuudeksi.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuus laskee vuonna 2024 vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon verrattuna noin 290 miljoonalla eurolla noin 2,5 miljardiin euroon. Muutos johtuu pääosin vuonna 2023 sote-uudistuksen yhteydessä kunnilta hyvinvointialueille siirtyneiden kustannusten ja tulojen tarkentumisesta sekä sen vuoksi valtionosuuteen tehtävistä korjauksista. Jotta kuntataloudesta siirtyisi uudistuksen yhteydessä yhtä paljon kustannuksia ja tuloja, tulee tämän hetken arvion mukaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta vähentää vuodesta 2024 alkaen pysyvästi noin 224 miljoonaa euroa. Siirtyvien kustannusten ja tulojen tarkentumisesta johtuva valtionosuuden vähennys huomioidaan vuoden 2023 osalta takautuvasti vuosina 2024 ja 2025, minkä vuoksi peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistetaan 112 miljoonan euron määräaikainen vähennys kyseisinä vuosina. Vähennyksen määrä tarkentuu marraskuussa 2023, kun sote-uudistukseen liittyvät rahoituslaskelmat päivitetään lopullisiksi vuoden 2022 verotuksen valmistuttua.

Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta korottaa kehyskaudella vuonna 2025 TE-palveluiden järjestämistä vastaavan siirto kunnille ja siihen liittyvä kuntien työttömyysturvan rahoitusosuuden kasvattaminen. Peruspalvelujen valtionosuuden taso puolestaan alentaa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistukseen liittyvien kunnilta hyvinvointialueille siirtyvien tulojen ja kustannusten tarkistus sekä hallitusohjelman mukainen indeksisäästö. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan valtionsuudet alenevat reaalisesti hieman kehyskaudella johtuen oppilas- ja opiskelijamäärien alenemisesta.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmaan sisältyy niin kuntien tehtäviä ja rahoitusta lisääviä kuin vähentäviä toimenpiteitä. Uusiin ja laajeneviin valtionosuustehtäviin osoitetaan täysimääräinen rahoitus. Hallitusohjelman toimenpiteistä osa täsmentyy jatkovalmistelussa, esimerkiksi perusopetuksen vahvistamiseen osoitettava lisäys ja opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustuksiin osoitettavan leikkauksen kohdentaminen.

Hollolan kunnan vuoden 2024 valtionosuusarvio on arvioitu 17,3 miljoonaa euroa. Valtionosuusarvio perustuu kuntaliiton 20.9 julkaisemaan kuntakohtaiseen ennusteeseen. Lopulliset laskelmat ja päätökset saadaan vasta vuoden 2023 lopussa. Valtionsuudet vähenevät sote siirtolaskelmien tarkistusten takia lähes 17,4 prosenttia.

Kuntien ja kuntayhtymien käyttötalouden valtionosuudet ja -avustukset, miljoonaa euroa.

	2022 TA+LTA:t	2023 TA	2024 TAE
Laskennalliset valtionosuudet	9 150	4 001	3 673
VM	7 987	2 752	2 463
OKM	1 163	1 249	1 210
– josta kuntayhtymät	1 070	1 095	1 119
Valtion korvaus kunnille veroperustemuutoksista aiheutuvista verotulojen menetyksistä	2 750	851	861
Valtionavustukset:	1 411	558	555
OM	11	11	32
VM	30	11	11
OKM	391	254	202
MMM	4	4	4
LVM	85	44	31
TEM	208	134	207
STM	659	76	59
YM	23	23	9
Valtionavut yhteensä	13 311	5 410	5 089

Lähde: Kuntatalousohjelma vuodelle 2024, syyskuu 2023

Investoinnit

Taloussuunnitelmakauden 2024–2027 bruttoinvestoinnit ovat yhteensä 69,4 miljoonaa euroa. Talonrakennusinvestoinnit suunnitelmakaudella ovat 20,4 miljoonaa euroa, joista merkittävimpin uimahallin peruskorjaus. Kunnallistekniikan, vesilaitoksen ja maa-alueiden osalta investointien arvioidaan olevan 46,6 miljoonaa euroa sisältäen noin 9 miljoonaa euroa elinkeinopoliittisia investointeja.

Taloussuunnitelmavuoden bruttoinvestoinnit ovat yhteensä 18,7 miljoonaa euroa, josta vesihuoltolaitoksen investointien osuus on 3,2 miljoonaa euroa, kiinteistöinvestointien osuus 8,3 miljoonaa euroa ja kuntatekniikan investointien osuus noin 5,0 miljoonaa euroa. Maa-alueiden hankintaan varaudutaan 1,1 miljoonan euron määrärahalta. Irtaimen omaisuuden investointeihin on lisäksi varattu 1,1 miljoonaa euroa.

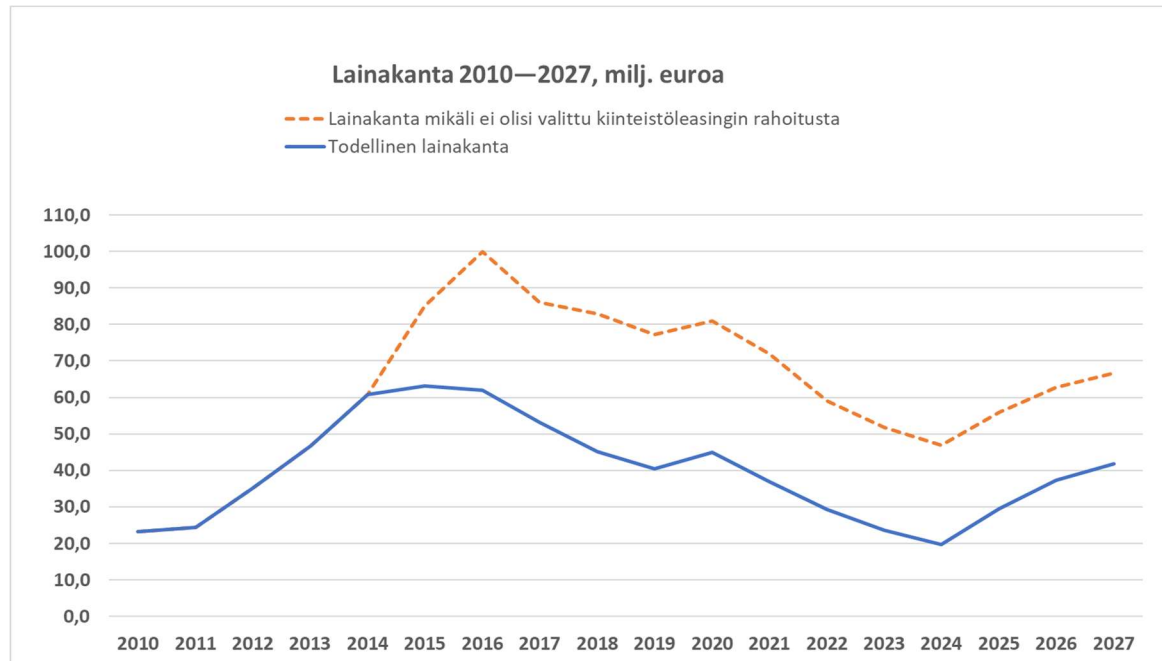
Investoinnit on esitetty tarkemmin investointiosassa ja liitteenä olevassa investointiohjelmassa.

Rahoitus

Lainanotto

Vuonna 2024 lainoja lyhennetään noin 4 miljoonaa euroa. Uutta pitkäaikaista lainaa ei oteta. Vuoden 2024 investoinnit tullaan rahoittamaan kunnan kassavaroilla. Lainakannan arvioidaan supistuvan ollen noin 864 euroa asukasta kohden. Leasingkohteet mukaan lukien 2 065 euroa asukasta kohden.

Taloussuunnitelmakauden lopussa lainakannan arvioidaan kasvavan lähes 1 900 euroa asukasta kohden ilman leasingkohteita.

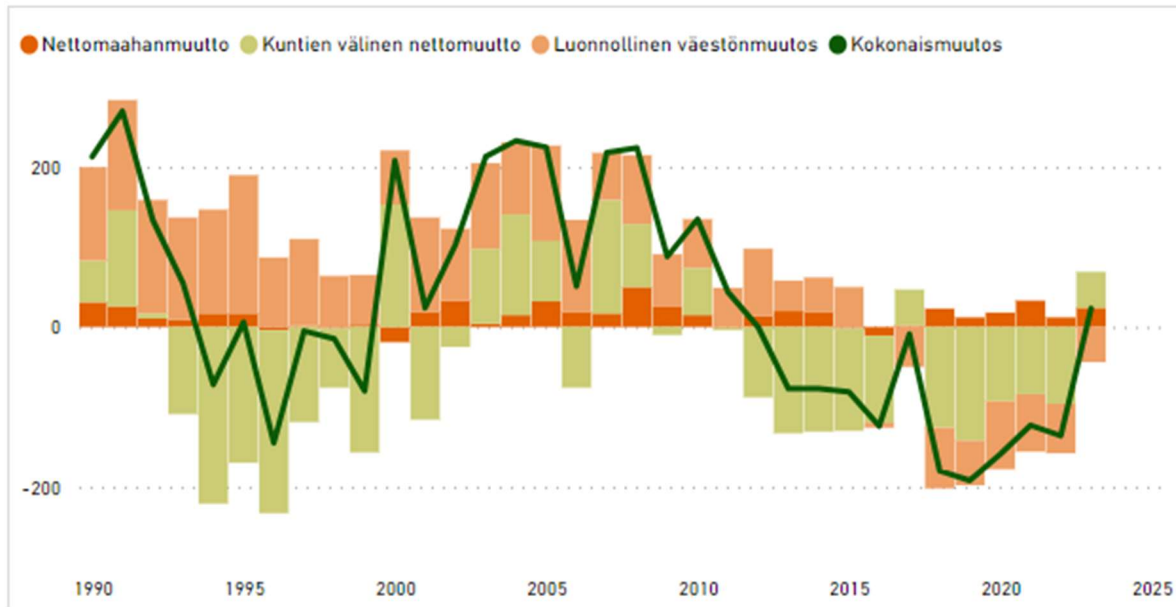

Väestö ja työllisyys

Väestön kehitys

Hollolassa oli heinäkuun lopussa 22 985 asukasta, väkiluku on kasvanut vuoden vaihteesta 42 henkilöä. Vuonna 2022 väkiluku pieneni 150 henkilöä (-0,6 prosenttia) edellisestä vuodesta. Väestön määrän kehityksen trendi on ollut laskeva vuodesta 2012 alkaen, jolloin Hollolassa asui 24 150 henkilöä. Kuolleisuus on ollut syntyvyyttä suurempaa vuoden 2016 syksystä alkaen. Vuoden 2023 toisella neljänneksellä kuntien välinen muuttoliike kasvatti väkilukua 45 henkilöllä. Luonnollinen väestön muutos heikensi väkilukua kuitenkin 44 henkilöllä. Maahanmuutto kasvatti väkilukua 24 henkilöllä.

Muuttoliike yleisesti: Nettomuuton (tulomuutto miinus lähtömuutto) ja luonnollisen väestönlisäyksen (syntyneet miinus kuolleet) vaikutus kunnan väkiluvun muutokseen.

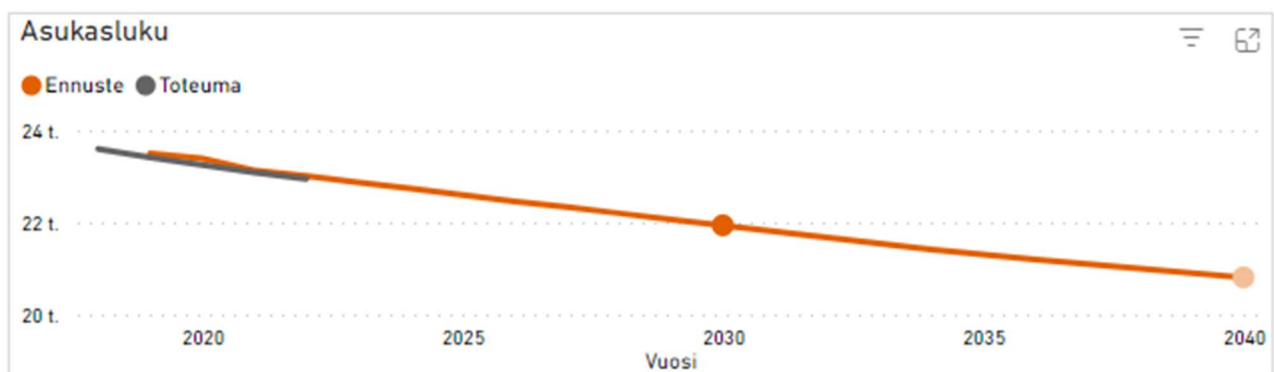
Väestöennuste 2040

Tilastokeskuksen tuorein väestöennuste on vuodelta 2021. Väestöennusteen mukaan Suomessa kuolisi vuoden 2060 loppuun mennessä 700 000 ihmistä enemmän kuin syntyy, jos syntyvyys pysyy nyt havaitulla tasolla. Suomessa syntyisi 2060-luvulla enää alle 40 000 lasta vuosittain. Pitkällä aikavälillä syntyvyys ei ole ikärakenteen kannalta kestävällä tasolla.

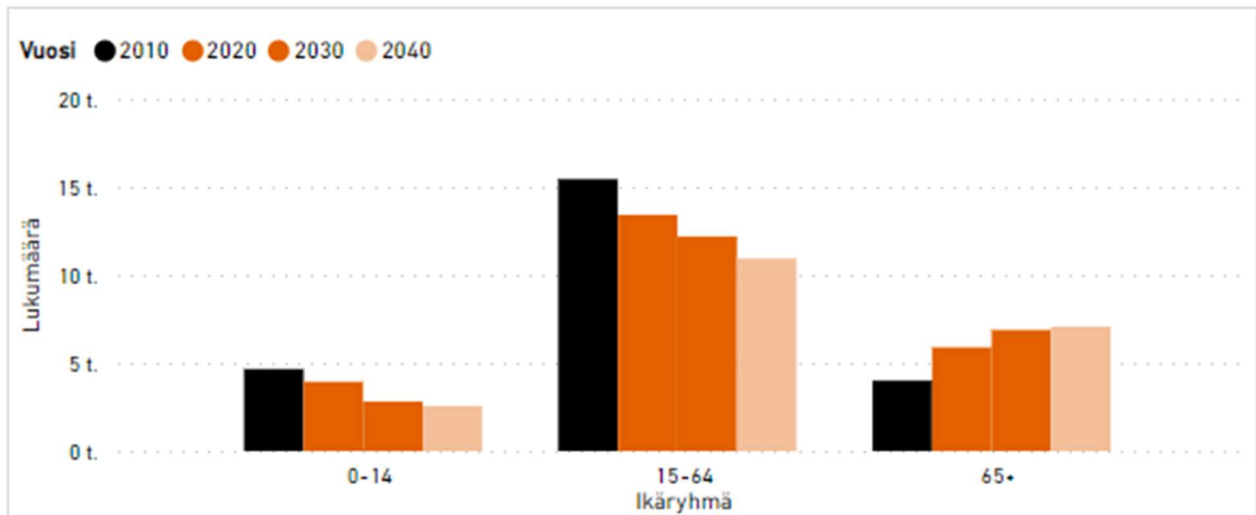
Ennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden määrä olisi vuoden 2060 lopussa lähes 200 000 nykyistä pienempi. Työikäisen väestön määrässä pitkittyvä matala syntyvyys näkyisi 2040-luvulta eteenpäin ja heijastuisi myös väestölliseen huoltosuhteeseen.

Väestöennusteen mukaan Hollolan väkiluku heikkenee vuosittain keskimäärin 0,6 prosenttia. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan kunnassa on ensi vuonna 22 735 asukasta. Talousarvion ja taloussuunnitelman asukasmääräarvioissa ja siten tunnuslukujen laskennoissa on käytetty tilastokeskuksen väestöennustetta suunnitelmavuosille.

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Hollolan kunnassa on vuonna 2040 asukkaita 20 809. Ennusteen mukaan lasten määrä heikkenee ja eläkeikäisten määrä kasvaa entisestään. Samanaikaisesti työikäisten määrä vähenee, mikä heikentää huoltosuhdetta ja tulee vaikuttamaan kunnan verotuloihin negatiivisesti. Seuraavissa graafeissa on kuvattu asukasluvun kehitystä kokonaisuutena vuoteen 2040 sekä väestön ikärakennetta kehitystä.

Ikäryhmittäinen kehitys: Lasten, työikäisten ja eläkeikäisten määrän toteutunut kehitys ja ennuste.

Lähde: Tilastokeskus, syyskuu 2021

Työllisyys

Hämeen ELY-keskuksen alueen kunnissa oli elokuun lopussa 16 987 työtöntä työnhakijaa, joista 990 oli kokoaikaisesti lomautettuja. Se on 284 vähemmän (-1,6 prosenttia) kuin vuotta aikaisemmin. Lasku johtui muiden työttömien määrän vähentymisestä, sillä lomautettujen määrä kasvoi vuodentakaisesta (+226). Heinäkuuhun verrattuna sekä lomautettujen että muiden työttömien määrä TE-toimistossa ja kuntakoikeiluissa väheni.

Nuoria alle 25-vuotiaita oli elokuun lopussa työttömänä 1 644, mikä on 100 vähemmän (-5,7 prosenttia) kuin vuosi sitten. Pitkäaikaistyöttömiä eli yhdenjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita oli 1 337 vähemmän (-16,6 prosenttia) kuin vuosi sitten eli 6 707.

Työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta oli Hämeen ELY-keskusalueella elokuun lopussa 9,9 prosenttia, mikä on 0,2 prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuosi sitten. Alle 25-vuotiaiden nuorten työttömien osuus alle 25-vuotiaasta työvoimasta oli 11,3 prosenttia ja ulkomaalaisten työttömien työnhakijoiden osuus ulkomaalaisesta työvoimasta 30,9 prosenttia.

Ulkoiset uhkakuvat pahenevat ja talvesta ennustetaan vaikeaa erityisesti rakentamisen toimialalla. Tämä ei näy Hollolan osalta vielä niin lomautettujen eikä työttömien luvuissa. Molemmat laskeneet heinäkuusta.

Hämentävää on tietysti työmarkkinatuen maksuosuuden nousu edelliseen kuukauteen verrattuna, vaikka työttömyysaste laski heinäkuuhun verrattuna. Työmarkkinatuen nostossa näkyy joka kesäinen ilmiö; työmarkkinatukia nostetaan kesän osalta, vasta elokuussa. Näin tekee yllättävän moni työtön.

Hollolan työllisyyspalveluissa syksy on alkanut erityisen kiivaana tulevan Päijät-Hämeen työllisyysalueen sopimusvalmistelun työllistäessä koko valmistelutiimin. Sopimus on lähtenyt yhdeksän kunnan päätäntäprosessiin, joten muu valmistelutyö pääsee kunnolla vauhtiin. Yhdeksän kunnan alueelle on rekrytoitu kaksi kehittäjäkoordinaattoria, jotka pureutuvat osaltaan valmennus- ja koulutuspalvelujen ja yritys- ja elinkeinopalveluihin työvoiman osalta.

Työllisyyspalvelujen perustyössä aktivoidaan edelleen työnhakija-asiakkaita, joiden työ- ja toimintakykyä selvitetään, aina kun on syytä epäillä, että se on työllistymisen este. Yrityksille järjestettiin ensimmäinen Työllistämisen iltapäivä syyskuussa, jossa jaettiin infoa muuttuneesta palkkatukiudistuksesta, kansainvälisestä rekrytoinnista ja onnistuneen rekrytoinnin elementeistä. Tilaisuudessa mukana oli Hämeen TE-toimiston ja ELY-keskuksen edustajat. Lokakuussa 12.10. järjestetään Salpakankaalla kirjastolla jo perinteiset Työpaikkatreffit, jossa työnhakijat ja työnantajat saavat tilaisuuden kohdata.

Henkilöstö

Hollolan kunnan organisaatio jakaantuu kolmeen eri palvelualueeseen: konsernipalvelujen palvelualue, hyvinvoinnin palvelualue ja elinvoiman palvelualue. Palvelualueet jakautuvat edelleen vastuualueisiin ja toimintayksiköihin.

Palvelualueiden välisestä tehtäväjaosta päättää kunnanhallitus. Palvelualueen sisäisten vastuualueiden ja toimintayksiköiden tehtäväjaosta ja työvoiman käytöstä päättää palvelualuejohtaja. Palvelualueiden välisestä työvoiman käytöstä päättää kunnanjohtaja.

Henkilöstömäärä syyskuun 2023 lopussa oli yhteensä 836, josta vakinaisia oli 648.

Henkilöstöohjelman 2022–2025 mukaiset strategiset tavoitteet ja aikataulutus:

- 1) Esimerkillinen yksilö- ja työyhteisötason osaamisen kehitys
  - Palaute selkeäksi osaksi suunnittelua.
  - Osaamiskartoitus kehitystyön työvälineeksi.
  - Strategisten osaamisten tunnistaminen, ennakoiva rekrytointi.
  - Panostaminen osaamisen ja osaamisen johtamisen kehittämiseen.

Valmistelu vuosina 2022–2023 ja toimeenpano pääosin vuoden 2024 aikana. Osaamisen johtamisen kehittäminen sisältää muutoksen myös HR-järjestelmään, johon liittyviä koulutuksia suunnitellaan järjestettäväksi syksyllä 2024. Kehitys- ja tavoitekeskustelujen sähköistäminen HR-järjestelmäkehityksen myötä.

- 2) Työntekijöiden terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kaikissa ikäryhmissä
  - Lisää työkaluja ihmisen työuran eri vaiheiden tukemiseen (monimuotoisuus).
  - Työuran hallinta ja motivaation vahvistaminen koko työuran elinkaaren ajan.
  - Työyhteisötaitojen toiminnallistaminen v. 2021–2022 toteutetun koko henkilöstöä koskeneen valmennuksen pohjalta.

Työurien monimuotoisuuden kartoittaminen v. 2022–2023, monimuotoisen tuen ohjelman laadinta 2023–2024 ja toiminnallistamisen aloittaminen v. 2024.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus kysely uudistetaan henkilöstöohjelman voimassaoloaikana 2022–2025.

Lisäksi henkilöstön osalta on asetettu seuraavat tavoitteet vuodelle 2024:

1. Työhyvinvointikysely
Tavoitetaso: > 4,75 (asteikko 1–6), vastaus-% vähintään 70

Henkilöstömäärä 31.12.	2022	30.9.2023	TA 2024
Vakinaiset	602	648	660
Määräaikaiset	166	188	198
Kaikki	768	836	858

Henkilöstömäärä 31.12.	2022	30.9.2023	TA 2024
Hyvinvoinnin palvelualue	585	613	620
Elinvoiman palvelualue	112	115	117
Konsernipalvelujen palvelualue	30	35	40
Ympäristöterveys	0	29	31
Yhteensä	727	792	808
Työllistetyt	41	44	50
Yhteensä mukaan lukien työllistetyt	768	836	858

Osallistuva budjetointi

Kuntalain 22 §:n mukaan kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan. Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista. Yksi keino osallistaa kuntalaisia on osallistava budjetointi,

joka on toimintatapa, jossa asukkaat otetaan mukaan yhteisiä verovarvoja koskevaan keskusteluun, suunnitteluun ja päätöksentekoon. Osallistuva budjetointi menetelmänä liittyy vahvasti kunnan uuteen yhteisö- ja osallisuusrooliin.

Osallistuvaan budjetointiin ei ole yhtä ainoa oikeaa menetelmää, vaan sitä voidaan toteuttaa monin eri tavoin.

Vuoden 2024 talousarvion ja käyttösuunnitelman laadinnassa palvelualueet kartoittavat kohteita, joissa voidaan ottaa kuntalaiset paremmin huomioon ja osallistamaan päätöksen tekoon ja toteutukseen. Kohteista päätetään lopullisesti vuoden 2024 käyttösuunnitelman yhteydessä kunnanhallituksen ja valiokuntien päätösten perusteella.

3. Käyttötalousosa

Toimintamenot

Kunnanhallitus ja ympäristöterveyslautakunta	11 139 900
- ympäristöterveyslautakunta	3 338 500
Hyvinvointivaliokunta	56 721 600
Elinvoimavaliokunta	27 207 900

Toimintatulot

Kunnanhallituksen alaiset yksiköt sekä seudullinen ympäristöterveydenhuolto	6 545 500
- josta seudullinen ympäristöterveydenhuolto	3 338 500
Hyvinvointivaliokunta	3 679 600
Elinvoimavaliokunta	24 940 200

Kunnanhallitus

Kunnanhallituksen alaiseen toimintaan kuuluvat konsernipalvelut, Hollolan kunnan osuus ympäristöterveydenhuollon kustannuksista ja strategian toteuttamiseen varattu erillinen määrärahavaraus. Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot on esitetty arviona kunnanhallituksen alaisena määräraha- ja tuloarviovarauksena. Tarkastustoimen talousarvio on sisällytetty omana sitovana määrärahakokonaisuutena kunnanhallituksen alaisten yksiköiden talousarvioesitykseen.

Merkittävä muutos kunnanhallituksen alaisten toimintojen kustannuksissa selittyy Päijät-Hämeen hyvinvointialueen aloituksesta 1.1.2023, jonka yhteydessä sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastuslaitoksen kustannuskokonaisuudet siirtyivät pois kunnilta.

Tuloslaskelma

Tuloslaskelma	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -%	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toimintatuotot	3 009 435	6 132 700	6 545 500	6,7 %	6 650 400	6 743 400	6 939 800
Myyntituotot	2 339 787	5 261 700	5 667 900	7,7 %			
Maksutuotot	159	441 000	445 000	0,9 %			
Tuet ja avustukset	150 148	130 000	132 600	2,0 %			
Muut toimintatuotot	519 341	300 000	300 000	0,0 %			
Toimintakulut	-85 635 363	-10 552 000	-11 139 900	5,6 %	-11 321 100	-11 490 200	-11 763 800
Henkilöstökulut	-3 030 044	-4 584 700	-4 990 300	8,8 %			
Palvelujen ostot	-82 119 723	-5 239 500	-5 438 200	3,8 %			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-211 551	-92 700	-78 200	-15,6 %			
Avustukset	-123 900	-107 900	-115 400	7,0 %			
Muut toimintakulut	-150 145	-527 200	-517 800	-1,8 %			
TOIMINTAKATE	-82 625 928	-4 419 300	-4 594 400	4,0 %	-4 670 700	-4 746 800	-4 824 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-103	0	0	—	0	0	0
VUOSIKATE	-82 626 031	-4 419 300	-4 594 400	4,0 %	-4 670 700	-4 746 800	-4 824 000
Poistot ja arvonalentumiset	-25 716	-71 000	-258 000	263,4 %	-320 500	-320 500	-30 000
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-82 651 747	-4 490 300	-4 852 400	8,1 %	-4 991 200	-5 067 300	-4 854 000

Konsernipalvelut

Vastuhenkilö: Hallinto- ja talousjohtaja Turkka Rantanen

Palvelualuejohtajan katsaus

Konsernipalvelut tuottavat palveluita sisäisille ja ulkoisille asiakkaille, yksikkökohtaisten palvelusuunnitelmien pohjalta. Toiminnallisessa keskiössä on ollut toimintojen tehtävänjaon selkeyttäminen ja palvelun sujuvoittamista on edistetty lukuisissa kehityskohteissa. Vuoden 2023 aikana on edistetty konsernipalveluiden tiekarttaa, jonka laajemmat kokonaisuudet on otettu osaksi myös kunnan strategisia ohjelmia. Konsernipalvelut toteuttavat palveluissaan kunnan arvoja: Tulevaisuustaitoisuus, Rohkeus, Arvostus ja Ketteryys. Näin toimien haluamme olla osa ratkaisua, emme osa ongelmaa.

Palvelukuvaus

Konsernipalveluiden palvelualueen tehtävänä on tarjota keskitetysti talouspalveluiden, kehittämis- ja viestintäpalveluiden, henkilöstöpalveluiden, tietohallintopalveluiden sekä hallintopalveluiden tukipalveluja palvelualueiden johtamisen tueksi muille palvelualueille. Lisäksi konsernipalveluiden palvelualueen tehtäviin kuuluu tukea, ohjata, koordinoita ja seurata kunnan taloutta, hallintoa, henkilöstöpalveluita ja tietohallintoa keskitetysti. Konsernipalveluiden palvelualue huolehtii tietyistä koko kuntaa koskevista asiantuntijatehtävistä kuten vaalit, luottamushenkilöhallinto, kunnan talous, konserniohjaus, työnantajatehtävät, tietohallinnon kokonaisuus, laadunhallinta ja kehittäminen, markkinointi jne.

Konsernipalveluiden palvelualue sisältää 2024 seuraavat vastualueet: hallintopalvelut, talouspalvelut, kehittämis- ja viestintäpalvelut, henkilöstöpalvelut ja tietohallintopalvelut. Menoihin sisältyvät myös valtuuston ja keskusvaalilautakunnan alainen toiminta sekä maaseutupalvelut. Palvelualueetta johtaa hallinto- ja talousjohtaja.

Palvelusuunnitelma 2024

Konsernipalveluiden sisäistä työnjakoa on selvitetty vuoden 2023 aikana ja täsmennykset on viety käytäntöön. Tehtävien uudelleenmäärittelyn hienosäätö jatkuu vuoden 2024 aikana. Järjestelyt eivät johda merkittäviin organisaatiomuutoksiin, vaan niiden ensisijainen tarkoitus on tehtävän jaon selkeyttäminen yksikkö ja yksilötasolla. Vuoden 2024 aikana on tarkoitus muuttaa hallinto- ja viestintäpalveluiden yksikkö hallintopalveluiden yksiköksi ja kehittämispalveluiden yksikkö kehittämis- ja viestintäpalveluiksi. Muutos ei aiheuta henkilöstösiirtoja vuoden 2024 aikana. Talouspalveluiden osalta on tunnistettu taloussuunnittelijoiden tehtävän lisäyksistä johtuva lisäresurssin tarve, erityisesti TE24-uudistuksen edetessä. Tietohallinnon kehittämistä jatketaan 2021 hyväksytyt tiekartan mukaisesti. Henkilöstöpalveluiden osalta henkilöstöjärjestelyt on toteutettu vuoden 2023 aikana ja vuonna 2024 keskiössä ovat strategiset ohjelmat ja valmistautuminen henkilöstöjärjestelmän muutokseen 1.1.2025. Hallintopalveluissa työnjakoa on selkeytetty 2023 aikana ja arkiston väistöilakysymys ratkaistiin vuoden 2023 aikana. Vuoden 2024 aikana hallintopalvelut ovat vaalityön keskiössä, kunnan järjestäessä alueellaan sekä presidentin että europarlamentin vaalit.

Palvelusuunnitelma 2025–2027

Konsernipalveluiden toiminnan keskiössä 2025 ovat muutokset talous- ja henkilöstöjärjestelmissä, vuosittain toteutettavat vaalit, kuntakuvan vahvistaminen viestinnällisin keinoin ja henkilöstösuunnitelmien systematiikan kehittäminen strategisten ohjelmien pohjalta. Tietohallinnon tiekartan edistäminen näkyvät myös kuntalaisten arjessa. Vuonna 2025 pidettävät kuntavaalit tuovat tullessaan uuden valtuuston aloittamiseen liittyvät koulutukset ja perehdyttämiset, sekä kuntastrategian laadinnan.

Toiminnalliset tavoitteet (valtuuston nähden sitovat toiminnalliset tavoitteet)

Strategian ohjelma		Tasapainoinen talous	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	Tavoitteen toteuttamiseen tarvittava määräraha *
Korjausvelan laskenta omaisuuslajeittain	Selvitys laadittu 9/2024 mennessä	Taluspäällikkö	80 000
Strategian ohjelma		Strategian toteutumisen tukeminen monikanavaisella aktiivisella viestinnällä ja markkinoinnilla sekä media-työllä.	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	Tavoitteen toteuttamiseen tarvittava määräraha*
Kunnan tunnettavuuden edistäminen	Tiedotus-, viestintä- ja markkinointisuunnitelman vuoden 2024 toimenpiteet toteutettu.	Hallinto- ja talousjohtaja	50 000
Strategian ohjelma		Esimerkillisen osallistavat toimintamallit aktiivisessa käytössä.	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	Tavoitteen toteuttamiseen tarvittava määräraha*
Palaute ja idea-järjestelmän kehittäminen	Vuonna 2023 laaditun suunnitelman toimenpiteet tehty 2024. Ensimmäisen toimintavuoden palautteet ja ideat raportointi 1. toimintavuodelta tehty.	Hallinto- ja talousjohtaja	10 000

* Toteuttamiseen tarvittavat määrärahat eivät sisälly konsernipalvelujen talousarvioesitykseen, vaan niihin ehdotetaan strategista rahoitusta.

Ilmasto- ja ympäristötavoitteet

Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho
Hankinnoissa kestävän kehityksen edistäminen	Kunnan hankintaohjeisiin kirjattujen kestävän kehityksen linjausten huomioiminen mm. tarjouspyynnöissä sekä hiilijalanjäljen pienentäminen hankinnoissa	Hallintopäällikkö
Sähköisten palvelualueiden kehittäminen ja tehokas hyödyntäminen	Virtuaalokokous- ja oppimisympäristöjen tehokas käyttäminen vähentää liikkumisen tarvetta	Tietohallintopäällikkö
Kiertotalouden ja laitteiden elinkaaren maksimoinnin huomioiminen kilpailutuksissa	Elinkaarihallinnassa tulee huomioida kierrätyksellinen näkökulma	Tietohallintopäällikkö
Digitaalisen hiilijalanjäljen pienentäminen	Tiedon- ja dokumenttien hallinnan selkeyttäminen.	Tietohallintopäällikkö

Konsernipalvelut

Tuloarviot ja määrärahat

Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvioesitys 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	2 469 334	2 695 500	2 907 000	7,8 %
Toimintakulut	-5 316 912	-5 740 000	-6 116 500	6,6 %
TOIMINTAKATE	-2 847 578	-3 044 500	-3 209 500	5,4 %

Erittely määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetuista muutoksista

Muutos	1 000 euroa
Toimintatuotot	
Vaalikorvaustulojen arvioitu muutos	38
Sisäisten veloitusmenojen muutos menojen mukaisesti	171
Toimintakulut	
Presidentinvaalit ja europarlamenttivaalit 2024	38
Maakunnan kuntamarkkinointi ja asumisen markkinointi	48
Vuokramenot	-18
Henkilöstömenot (ml. lisäresurssit ja sopimuskorotukset)	219
Kustannustaso	63
Verotuskustannukset	8

Arvio vastualuekohtaisesta määrärahan jakautumisesta

Hallintopalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	51 771	52 300	90 100	55 200	5 300	55 400
Toimintakulut	-2 026 971	-2 362 600	-2 497 200	-2 514 000	-2 517 600	-2 622 100
TOIMINTAKATE	-1 975 200	-2 310 300	-2 407 100	-2 458 800	-2 512 300	-2 566 700
Kehittämispalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	1 038	0	0	0	0	0
Toimintakulut	-361 539	-469 200	-529 400	-541 700	-554 000	-566 700
TOIMINTAKATE	-360 501	-469 200	-529 400	-541 700	-554 000	-566 700
Talouspalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	611 805	753 900	776 000	791 500	807 200	823 300
Toimintakulut	-1 123 865	-1 018 900	-1 049 000	-1 067 100	-1 083 100	-1 098 900
TOIMINTAKATE	-512 060	-265 000	-273 000	-275 600	-275 900	-275 600
Henkilöstöpalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	982 849	840 400	865 900	883 300	901 000	918 900
Toimintakulut	-982 897	-840 400	-865 900	-883 300	-901 000	-918 900
TOIMINTAKATE	-48	0	0	0	0	0
Tietohallintopalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	821 870	1 048 900	1 175 000	1 198 500	1 222 400	1 246 800
Toimintakulut	-821 640	-1 048 900	-1 175 000	-1 198 500	-1 222 400	-1 246 800
TOIMINTAKATE	230	0	0	0	0	0

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut

	2022	2023	2024
Hallintopalvelut			
Hallintopalvelut			
Avattujen asiakorttien määrä CaseMissä	563	800	900
Kunnanhallituksen kokousten määrä	18	20	20
Kunnanhallituksessa käsiteltyjen asioiden määrä	317	300	350
Valtuuston kokousten määrä	5	6	6
Valtuustossa käsiteltyjen asioiden määrä	65	80	80
Viranhaltijapäätösten määrä CaseMissä	1 019	1 300	1 300
Valtuustoseminaarien määrä	3	4	2
Valtuustoaloitteiden määrä	11	10	10
Kuntalaisaloitteiden määrä	6	10	10
Kilpailutusten määrä Cloudiassa, sis. Tilapalvelun	17	20	20
Tietopalvelujen määrä / laskutetut	18	20	20
Arkistosta hävitettyjen asiakirjojen määrä kg	6 000	6 000	5 000
Talouspalvelut			
Ostolaskut (kpl)	10 000	12 000	11 000
Myyntilaskut (kpl)	8 500	11 000	10 000
Tietohallintopalvelut			
Työasemat (kpl)	1868	2400	2800
Tukipyynnöt (kpl)	1800	1500	1300
Henkilöstöpalvelut			
Henkilöstömäärä	771	800	858

Hollolan kunnan osuus ympäristöterveydenhuollon kustannuksiin (ent. sosiaali- ja terveysterveyst) palvelut)

Vastuhenkilö: Kunnanjohtaja Päivi Rahkonen

Palvelukuvaus

Sosiaali- ja terveysterveystpalveluiden järjestäminen ja niihin liittyvät menot siirtyivät hyvinvointialueelle vuoden 2023 alusta. Kunnanhallituksen alaisiin määrärahoihin on aiemmin kuulunut sosiaali- ja terveysterveystpalveluiden hankintaan tarvittavat määrärahat. Tästä kokonaisuudesta jäi jäljelle enää Hollolan kunnan osuus ympäristöterveydenhuollon kustannuksista.

Taloustarviesitykseen on täten varattu omana sitovana määrärahana Hollolan kunnan osuus seudullisen ympäristöterveydenhuollon kustannuksista ja määrärahakokonaisuuden nimi on samalla muutettu vastaamaan uutta sisältöä.

Tuloarviot ja määrärahat

Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Taloustarvio 2023	Taloustarviesitys 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	155 281	0	0	—
Toimintakulut	-80 242 840	-332 100	-340 800	2,6 %
TOIMINTAKATE	-80 087 559	-332 100	-340 800	2,6 %

Muutos **1 000 euroa**

Toimintamenot

Hollolan kunnan osuus ympäristöterveydenhuollon kustannuksista 9

Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot

Vastuhenkilö: Hallinto- ja talousjohtaja Turkka Rantanen

Palvelukuvaus

Pysyvien vastaavien hyödykkeiden eli käyttöomaisuuden myynneistä ja luovutuksista syntyvät voitot ja tappiot on budjetoitu erillään muusta palvelutuotannosta. Käyttöomaisuuden myyntivoitot ja -tappiot vaihtelevat vuosittain suuresti, minkä johdosta on perusteltua esittää ne omana ei valtuustoon nähden sitovana määräraha- ja tuloarviovarauksena taloustarviossa.

Tuloarviot ja määrärahat

Ei sitova

	Tilinpäätös 2022	Taloustarvio 2023	Taloustarviesitys 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	384 820	300 000	300 000	0,0 %
Toimintakulut	-12 000	0	0	—
TOIMINTAKATE	372 820	300 000	300 000	0,0 %

Strategian toteuttaminen

Vastuhenkilö: Kunnanjohtaja Päivi Rahkonen

Palvelukuvaus

Vastuualueelle on budjetoitu määräraha kuntastrategian mukaisten toimenpiteiden ja ohjelmien toteuttamiseen sekä strategian jalkauttamiseen. Määrärahan käytöstä ja hankekohtaisesta jaosta päättää kunnanhallitus, osana toimintavuoden käyttösuunnitelmaa.

Tuloarviot ja määrärahat

Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvioesitys 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	0	0	0	—
Toimintakulut	-63 611	-1 300 000	-1 300 000	0,0 %
TOIMINTAKATE	-63 611	-1 300 000	-1 300 000	0,0 %

Tarkastustoimi

Palvelukuvaus

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan

- valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat
- arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla
- arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää
- huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta
- valvoa sidonnaisuusrekisterin rekisterinpitäjänä 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi vähintään kerran vuodessa
- valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi

Kuntalain 125 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on hankittava tilintarkastuskertomuksessa tehdystä muistutuksesta asianomaisen selitys sekä kunnanhallituksen lausunto.

Sen lisäksi mitä kuntalain 121 ja 125 §:ssä säädetään, tarkastuslautakunnan on

- seurattava tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumista sekä muutoinkin seurattava tilintarkastajan tehtävien suorittamista ja tehtävä tarpeen mukaan esityksiä tilintarkastuksen kehittämiseksi
- huolehdittava, että tilintarkastusta varten on tarpeelliset voimavarat, jotka mahdollistavat tilintarkastuksen suorittamisen julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan edellyttämässä laajuudessa sekä
- tehtävä aloitteita ja esityksiä tarkastuslautakunnan, tilintarkastajan ja sisäisen tarkastuksen tehtävien yhteensovittamisesta mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla
- kilpailutettava tilintarkastusyhteisön valinta ja tehdä valtuustolle ehdotus valittavasta tilintarkastusyhteisöstä
- valvottava tilintarkastussopimuksen noudattamista.

Palvelusuunnitelma 2024

Tarkastuslautakunta kilpailuttaa tilintarkastusyhteisön syksyllä 2023 ja valtuuston päätös yhteisön valinnasta vuosille 2024–2026 tehdään valtuustossa vuoden 2023 kuluessa. Hankintaan liittyy lisäoptio vuosille 2027–2028 ja sen käytöstä tehdään erillinen päätös 2026 aikana. Kilpailutuksen yhteydessä tarkasteltiin kilpailutettavaa palvelukokonaisuutta. Uusi kuntastrategia päätettiin vuonna 2021 ja strategiset ohjelmat kesällä 2022. Uutta strategiaa sovellettiin ensimmäisen kerran täysimääräisesti vuoden 2023 talousarvion laadinnassa ja siten myös seurannassa. Uusien strategisten tavoitteiden arviointia päästään tarkastelemaan vuoden 2023 tilinpäätöksestä tehtävän arviointikertomuksen yhteydessä keväällä 2024. Vuonna 2024 tarkastuslautakunta käynnistää yhteistyön valittavan tilintarkastusyhteisön kanssa ja lautakunnan arviointiprosessia edistetään erillisen arviointisuunnitelman pohjalta.

Palvelusuunnitelma 2025–2027

Tilintarkastusyhteisön kilpailutuksella ja valinnalla saattaa olla vaikutuksia vuosien 2025–2027 toimintaan. Lautakunta edistää arviointitoimintaansa erillisten arviointisuunnitelmien pohjalta. Taloussuunnitelmavuosille osuus myös kuntavaalit vuonna 2025. Uusi tarkastuslautakunta tulee täten aloittamaan toimintansa taloussuunnitelmakaudella.

Toiminnalliset tavoitteet (valtuuston nähden sitovat tavoitteet)

Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	Tavoitteen toteuttamiseen tarvittava määrä-raha
Lakisääteiset tehtävät kuntalain mukaisesti.	Täytetään lakisääteiset vaatimukset, säännölliset kuulemiset ja ajallaan tehty arviointikertomus.	Puheenjohtaja	44 100 euroa

Ilmasto- ja ympäristötavoitteet

Talousarvioon sisältyvä ta- voite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho
Mahdollistetaan sähköinen osallistuminen kokouksissa	Sähköisten kokousten määrä 100 % (tavoite)	Puheenjohtaja

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut

	2022	2023	2024
Asiantuntijakuulemiset / kpl	10	10	10
Tarkastustyöhön käytettyjen tuntien määrä (tilintar- kastusyhteisö)	187	187	187
Arviointityöhön käytettyjen tuntien määrä	40	40	40

Tuloarviot ja määrärahat

Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvioesitys 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	0	0	0	—
Toimintakulut	-27 604	-42 700	-44 100	3,3 %
TOIMINTAKATE	-27 604	-42 700	-44 100	3,3 %

Ympäristöterveyslautakunta

Seudullinen ympäristöterveydenhuolto

Vastuuhenkilö: Ympäristöterveysjohtaja Silja Mäkelä

Ympäristöterveysjohtajan katsaus

Seudullinen ympäristöterveydenhuolto, Päijät-Hämeen ympäristöterveys, tuottaa kuntien vastuulla olevat lakisääteiset ympäristöterveydenhuollon tehtävät Asikkalan, Hartolan, Hollolan, Iitin, Kärkölän, Padasjoen ja Sysmän kunnille sekä Heinolan ja Orimattilan kaupungeille. Vastuukuntana toimii Hollola. Tavoitteena on ympäristöterveydenhuollon valvonnan ja palveluiden toteuttaminen suunnitellusti ja yhdenvertaisesti koko toiminta-alueella.

Uuteen hallitusohjelmaan on kirjattu, ettei kuntien tehtäviä siirretä hyvinvointialueille hallituskauden aikana. Tämä tarkoittaa ympäristöterveydenhuollon osalta todennäköisesti sitä, että parlamentaarisen selvityksen mukainen ympäristöterveydenhuollon tehtävien siirtyminen hyvinvointialueille vuonna 2026 ei toteudu. Tämän tiedon valossa valvontayksikön toimintaa voidaan pidemmällä tähtäimellä kehittää nykyisessä organisaatiossa.

Eduskunta on hyväksynyt uuden eläinlääkintähuoltolain, mutta laki on vielä EU:ssa konsolidoitavana. Uudella eläinlääkintähuoltolailla kuntien perustasoisten eläinlääkäripalvelujen järjestämisvastuuta tullaan täsmentämään ja rajamaan. Järjestämisvastuu kattaisi laissa yksilöivät palvelut, joiden riittävä saatavuus on eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kansanterveyden turvaamiseksi välttämätöntä varmistaa koko maassa. Muutoksella pyritään myös poistamaan niitä tulkintaepäselvyyksiä ja ristiriitoja, joita liittyy julkisen ja yksityisen sektorin väliseen kilpailuneutraliteettiin. Lakimuutoksen vaikutukset ja toisaalta sen antamat mahdollisuudet lisätä työn houkuttelevuutta tulee arvioida tarkasti. Samalla tulee huolehtia nykyisen henkilöstön jaksamisesta ja työn mielekkyyden säilymisestä. Eläinlääkäreistä on valtakunnallisesti pulaa. Myös Päijät-Hämeessä sijaisten löytäminen sekä kunnan- ja valvontaeläinlääkäreiden virkojen täyttäminen on ollut haastavaa.

Kunnaneläinlääkäreiden työsidonnaisuus on suuri työhön liittyvän päivystysvelvollisuuden takia. Eläinlääkäripäivystys järjestetään Päijät-Hämeessä maakunnallisesti ja päivystyksen järjestämisestä vuosina 2023–2025 on tehty sopimus Lahden kaupungin ympäristöterveydenhuollon kanssa. Uudella sopimuksella on nostettu Lahden kaupungin osuutta päivystysvuoroista ja pyritty saamaan Lahden maksuosuus vastaamaan aiempaa paremmin päivystyksen käyttöastetta. Sopimuksen myötä Päijät-Hämeen ympäristöterveyden kunnaneläinlääkäreiden päivystystiheys laskee aikaisemmasta. Jatkossa koko Päijät-Hämeen on samaa päivystysaluetta aiempien kahden päivystysalueen sijasta, mikä tasaa päivystystyön kuormittavuutta eri viranhaltijoiden kesken. Kokonaan eriytetyn pieneläinpäivystyksen hankkiminen ostopalveluna ei korkean hinnan takia ole toistaiseksi mahdollista ja kunnaneläinlääkäreiden päivystysrasitusta pyritään vähentämään muilla käytettävissä olevilla keinoilla. Päivystyksen järjestämistapaa tarkastellaan uudelleen sopimuskauden päättyessä. Eläinlääkintähuollossa on ollut osan vuodesta palkattuna kaksi pieneläinhoitajaa ja tämän on koettu lisäävän merkittävästi työtyytyväisyyttä, työturvallisuutta ja sijaisten saatavuutta. Tavoitteena on kahden vakituisen eläinlääkärihoitajan palkkaaminen vuonna 2024.

Terveydensuojelun vastuualueen henkilöstöresurssi on riittävä nykyisten tehtävien hoitamiseen ja valvontasuunnitelman mukaiset tavoitteet pystytään normaalilanteessa toteuttamaan. Osaavan henkilöstön rekrytointi myös terveysvalvontaan on vaikeutunut ja uuden henkilöstön perehdyttämiseen joudutaan suuntaamaan enemmän resurssia. Terveydensuojelussa pyritään ohjaamaan riittävästi resurssia myös ns. ennaltaehkäisevään ympäristöterveydenhuoltoon. Tällä tarkoitetaan kuntalaisten ja toimijoiden neuvomista ja ohjaamista sekä asiantuntijana ja lausunnonantajana toimimista sopimuskunnille ja muille yhteistyökumppaneille.

Palvelukuvaus

Ympäristöterveyskeskuksen tarkoituksena on ehkäistä ennakolta elinympäristöstä ihmiseen kohdistuvia terveysvaaroja ja -haittoja, poistaa olemassa olevia terveyshaittoja sekä edistää eläinten terveyttä ja hyvinvointia. Elinympäristön terveellisyys koetaan merkittävänä arvona, samoin lähellä tuotettu puhdas ruoka. Osana toimintaa tehdään kiinteää yhteistyötä muiden viranomaisten ja sidosryhmien kanssa ja tuodaan aktiivisesti terveydensuojelun näkökulma toimialueen kaavoitus-, ympäristölupa- ja rakennuslupaprosesseihin päätöksenteon pohjaksi. Keskeiset toimintaperiaatteet ovat joustavuus, tehokkuus sekä asiakkaiden ja kuntien yhdenvertaisuus. Terveydensuojelulla on toimipisteet Hollolassa ja Heinolassa. Kunnaneläinlääkäripalvelut tuotetaan lähipalveluna kahdeksalla vastaanotolla. Lisäksi valvontaeläinlääkäreillä on toimipiste Orimattilassa. Eläinlääkäripäivystys on järjestetty maakunnallisesti yhdessä Lahden kaupungin kanssa. Arki-iltaisin ja öisin kunnaneläinlääkärit päivystävät alueella sekä suur- että pieneläimet. Ostopalvelusopimuksella toimii päivääkainen eriytetty pieneläinpäivystys viikonloppuisin ja pyhinä. Palvelu hankitaan Evidensia Eläinlääkäripalvelut Oy:ltä. Helsingin yliopiston tuotantoeläinsairaala vastaa Orimattilan länsiosien tuotantoeläinpraktiikasta sekä päivystyksestä Orimattilan kaupungin alueella.

Seudullisen ympäristöterveydenhuollon visiona on olla hirveen haluttu yhteistyökumppani alueen kunnille, toimijoille sekä kuntalaisille. Lisäksi ympäristöterveydenhuolto pyrkii olemaan hirveen hyvä esimerkki muuttuvassa toimintaympäristössä toimivasta ympäristöterveydenhuollon yksiköstä. Laadukkaat palvelut ovat helposti saavutettavissa toimintatentissä tapahtuvista muutoksista huolimatta ja henkilöstöllä on vahva osaaminen vastuualueellaan.

Palvelusuunnitelma 2024

Valtakunnallisen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman 2020–2024 painopisteenä on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö. Ympäristöterveyskeskuksen omana painopisteenä on ennaltaehkäisevään toimintaan panostaminen. Tämä toteutetaan varaamalla riittävät resurssit asiakkaiden, kuntalaisten ja toimijoiden neuvontaan ja ohjaukseen sekä sidosryhmäyhteistyöhön, jossa kunnilla on merkittävä rooli. Eläinlääkintähuollossa lisätään panostusta terveydenhuoltotyöhön. Tiedottamista elinympäristöterveydestä toteutetaan aktiivisesti käyttäen monipuolisesti eri tiedotuskanavia.

Ympäristöterveydenhuollon palveluverkkoa ei ole tarkoitus talousarviovuonna muuttaa. Kunnaneläinlääkäreiden saataavuuden varmistamiseksi tullaan pohtimaan erilaisia joustoja, joilla voitaisiin lisätä työn houkuttelevuutta, esim. hoitajaresurssin palkkaamista ja osa-aikatyön mahdollistamista.

Kuntien maksuosuuksien perusteena käytettävistä suoritteista on tehty kuntakohtaiset suoritearviot. Arviot perustuvat historiatietoon kuntien palvelutarpeesta sekä arviointiin mahdollisten toimintaympäristön muutosten vaikutuksesta palvelutarpeeseen. Palvelutarpeessa voi vuoden aikana kuitenkin tulla odottamattomia muutoksia esim. häiriötilanteissa. Lopulliset kuntien maksuosuudet määräytyvät toteutuneiden suoritteiden perusteella.

Palvelusuunnitelma 2025–2027

Talousarviota laadittaessa palveluiden järjestämiseen ei ole tiedossa merkittäviä muutoksia. Eläinlääkintähuoltolain vaikutukset kunnaneläinlääkäripalveluihin arvioidaan, kun uusi laki vahvistetaan. Mikäli vaikeudet kunnaneläinlääkäreiden rekrytoinnissa jatkuvat, on mahdollista, että toimipisteitä joudutaan yhdistämään yhteisvastaanotoiksi. Ympäristöterveyskeskuksen resurssitarvetta arvioidaan jatkossa suhteessa tehtäväkentän muutoksiin. Sosiaali- ja terveysministeriö sekä Maa- ja metsätalousministeriö ovat eri tilaisuuksissa nostaneet esille valtakunnallisen tarpeen kasvattaa valvontayksiköiden kokoa. Nämä vaikutukset toimintaan arvioidaan siinä vaiheessa, kun ohjaava lainsäädäntö on valmisteltu.

Toiminnalliset tavoitteet (valtuuston nähden sitovat tavoitteet)

Strategian ohjelma	Esimerkillinen toimintakulttuuri, arvot tunnetaan ja niiden pohjalta toimitaan	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho
Ympäristöterveydenhuollon laatukäsikirjan jalkauttaminen	Laatukäsikirja hyväksytty ja laatutiimi aloittanut toiminnan. Henkilöstö perehdytetty laatukäsikirjaan ja laatukäsikirja on osa uusien työntekijöiden perehdytysohjelmaa.	Ympäristöterveysjohtaja Eläinlääkintähuollon päällikkö
Eläinlääkintähuollon ohjekansio	Jalkautetaan osaksi toimintaa	Eläinlääkintähuollon päällikkö

Strategian ohjelma	Esimerkillisen hyvän johtamisjärjestelmän uudistaminen ja sujuvoittaminen	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho
Hollolan kunnan toimintakulttuurin jalkauttaminen	Noudatetaan kunnan ohjeita	Ympäristöterveysjohtaja Eläinlääkintähuollon päällikkö

Strategian ohjelma		Strategian toteutumisen tukeminen monikanavaisella aktiivisella viestinnällä ja markkinoinnilla ja mediatyöllä.	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	
Suunnitellaan seudullisen ympäristöterveydenhuollon viestinnän ja tiedotuksen tavat	Suunnitelma laadittu ja viestintäkanavat käytössä.	Ympäristöterveysjohtaja, Eläinlääkintähuollon päällikkö	
Strategian ohjelma		Ennaltaehkäisevän toimintamallin vahvistaminen	
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	
Osallistutaan aktiivisesti alueellisiin varautumisen työryhmiin muiden toimijoiden kanssa.	Työryhmiin osallistuminen.	Ympäristöterveysjohtaja	
Sujuva yhteistyö muiden viranomaisten kanssa.	Säännöllinen yhteydenpito ja yhteystiedot pidetään ajan tasalla.	Koko henkilöstö	

Ilmasto- ja ympäristötavoitteet

Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho
Potilasasiakirjojen toimittaminen eläinten omistajille sähköisesti	90 % potilasasiakirjoista (vuonna 2023 n. 50 %)	Eläinlääkintähuollon päällikkö
Virkamatkojen vähentäminen	Virantoimitusmatkojen kilometrit 2024 vs. 2023	Ympäristöterveysjohtaja, Eläinlääkintähuollon päällikkö

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut

	2023	2024	2025
Vastuualue: Eläinlääkintä			
Tilakäynnit	3 650	3 820	3 800
Vastaanottokäynnit	11 510	13 890	13 900
Tarkastukset	74	57	45
Valvontatehtävät	290	290	290
Vastuualue: Terveystieteiden osasto			
Tarkastukset	830	830	830
Päätökset	195	225	210
Yhteydenotot	2 600	2 700	2 700
Konsultaatiot	315	290	290
Lausunnot	125	130	130
Näytteenotto	735	890	850

Päijät-Hämeen ympäristöterveys

Tuloarviot ja määrärahat

Sitova TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -%	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toimintatuotot	0	3 137 200	3 338 500	6,4 %	3 421 900	3 507 500	3 595 400
Myyntituotot	0	2 696 200	2 893 500	7,3 %			
Maksutuotot	0	441 000	445 000	0,9 %			
Toimintakulut	0	-3 137 200	-3 338 500	6,4 %	-3 421 900	-3 507 500	-3 595 400
Henkilöstökulut	0	-2 125 800	-2 311 700	8,7 %			
Palvelujen ostot	0	-778 600	-775 400	-0,4 %			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	0	-32 000	-33 900	5,9 %			
Muut toimintakulut	0	-200 800	-217 500	8,3 %			
TOIMINTAKATE	0	0	0	—	0	0	0
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	0	0	0	—	0	0	0

Erittely määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetuista muutoksista

Muutos	1 000 euroa
Toimintatuotot	
Tulojen arvioitu lisäys, mm Lahdelta laskutettava osuus pieneläinpäivystyksestä ja klinikkamaksutuotot	52
Hallinnon sisäinen laskutus menojen mukaisesti	7
Tulojen arvioitu vähennys, mm päivystyspuhelimen tuotot ja aluehallintovirastolta laskutettavat valvontakorvaukset	-18
Toimintakulut	
Hallinnon kulujen sis. veloitus vastuualueilta	7
Vuokratason yleinen nousu	17
Henkilöstömenojen nousu (ml. sopimuskorotukset ja eläinlääkinnän lisäresurssit)	186
Puhdistus ja siivouspalveluiden menojen alentuminen	-33
Eriytetyn pieneläinpäivystyksen ostopalvelusopimuksen hinnankorotus	22

Arvio vastualuekohtaisesta määrärahan jakautumisesta

Ympäristöterveydenhuollon hallinto	TA2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	287 200	294 400	302 100	309 600	317 500
Toimintakulut	-287 200	-294 400	-302 100	-309 600	-317 500
TOIMINTAKATE	0	0	0	0	0

Terveydensuojelu	TA2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	1 097 200	1 221 900	1 252 000	1 283 400	1 315 500
Toimintakulut	-1 097 200	-1 221 900	-1 252 000	-1 283 400	-1 315 500
TOIMINTAKATE	0	0	0	0	0

Eläinlääkintä	TA2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	1 752 800	1 822 200	1 867 800	1 914 500	1 962 400
Toimintakulut	-1 752 800	-1 822 200	-1 867 800	-1 914 500	-1 962 400
TOIMINTAKATE	0	0	0	0	0

Arvio maksuosuuksista kunnittain

Kuntien maksuosuudet 2024

	Asikkala	Hartola	Heinola	Hollola	litti	Kärkölä	Orimattila	Padasjoki	Sysmä	Yhteensä
Terveydensuojelu	93 200	35 200	178 400	165 400	54 100	33 300	116 800	41 200	59 200	776 800
Eläinlääkintähuolto	182 100	73 900	203 100	175 400	123 500	128 500	356 500	42 200	128 200	1 413 400
Yhteensä	275 300	109 100	381 500	340 800	177 600	161 800	473 300	83 400	187 400	2 190 200

Kuntien maksuosuudet 2025

	Asikkala	Hartola	Heinola	Hollola	litti	Kärkölä	Orimattila	Padasjoki	Sysmä	Yhteensä
Terveydensuojelu	95 500	36 100	182 900	169 500	55 500	34 100	119 700	42 200	60 700	796 200
Eläinlääkintähuolto	186 700	75 700	208 200	179 800	126 600	131 700	365 400	43 300	131 400	1 448 800
Yhteensä	282 200	111 800	391 100	349 300	182 100	165 800	485 100	85 500	192 100	2 245 000

Kuntien maksuosuudet 2026

	Asikkala	Hartola	Heinola	Hollola	litti	Kärkölä	Orimattila	Padasjoki	Sysmä	Yhteensä
Terveydensuojelu	97 900	37 000	187 400	173 800	56 800	35 000	122 700	43 300	62 200	816 100
Eläinlääkintähuolto	191 300	77 600	213 400	184 300	129 800	135 000	374 500	44 300	134 700	1 484 900
Yhteensä	289 200	114 600	400 800	358 100	186 600	170 000	497 200	87 600	196 900	2 301 000

Kuntien maksuosuudet 2027

	Asikkala	Hartola	Heinola	Hollola	litti	Kärkölä	Orimattila	Padasjoki	Sysmä	Yhteensä
Terveydensuojelu	100 400	37 900	192 100	178 100	58 300	35 900	125 800	44 400	63 800	836 800
Eläinlääkintähuolto	196 100	79 600	218 700	188 900	133 000	138 400	383 900	45 400	138 100	1 522 100
Yhteensä	296 500	117 500	410 800	367 000	191 300	174 300	509 700	89 800	201 900	2 358 900

Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta

Hyvinvoinnin palvelualue

Vastuhenkilö: Sivistys- ja hyvinvointijohtaja Kim Strömmer

Tuloarviot ja määrärahat Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -% suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toimintatuotot	4 648 451	3 909 700	3 679 600	-5,9 %	3 629 100	4 186 500
Myyntituotot	2 502 304	2 052 000	2 120 800	3,4 %		
Maksutuotot	1 364 466	1 391 500	1 092 500	-21,5 %		
Tuet ja avustukset	670 534	388 500	388 500	0,0 %		
Vuokratuotot	97 106	65 200	65 300	0,2 %		
Muut toimintatuotot	14 041	12 500	12 500	0,0 %		
Toimintakulut	-53 306 330	-56 202 400	-56 721 600	0,9 %	-57 320 700	-59 318 600
Henkilöstökulut	-26 470 374	-28 509 000	-28 995 700	1,7 %		
Palvelujen ostot	-13 634 778	-13 356 700	-13 915 600	4,2 %		
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-1 064 264	-1 186 300	-1 195 200	0,8 %		
Avustukset	-1 566 294	-1 683 300	-1 593 300	-5,3 %		
Muut toimintakulut	-10 570 620	-11 467 100	-11 021 800	-3,9 %		
TOIMINTAKATE	-48 657 879	-52 292 700	-53 042 000	1,4 %	-53 691 600	-55 132 100
Rahoitustuotot ja -kulut	-2 274	0	0	—	0	0
VUOSIKATE	-48 660 153	-52 292 700	-53 042 000	1,4 %	-53 691 600	-55 132 100
Poistot ja arvonalentumiset	-601 742	-158 000	-47 300	-70,1 %	-40 000	-40 000
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-49 261 895	-52 450 700	-53 089 300	1,2 %	-53 731 600	-55 172 100

Palvelualuejohtajan katsaus

Hyvinvoinnin palvelualueen toiminta on pääosin lakisääteistä tai lailla ohjattua. Hyvinvoinnin palvelualue muodostuu varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja vapaa-aikapalveluiden vastuualueista. Vapaa-aikapalveluiden vastuualue pitää sisällään nuorisoi-, kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntapalveluiden sekä pakolais- ja maahanmuuttoasioiden kokonaisuudet. Hyvinvoinnin palvelualue vastaa ko. vastuualueiden toiminnan järjestämisestä, kehittämisestä, päätösten valmistelusta, toimeenpanosta ja seurannasta. Hyvinvoinnin palvelualueen toiminnan painopiste on huolehtia kuntalaisten hyvinvoinnista, oppimisesta ja sivistyksestä sekä mahdollistaa kuntalaisten omia toimintamahdollisuuksia.

Hyvinvoinnin palvelualueen palvelulupaukset

Varhaiskasvatus

Tarjoamme lapsiystävällistä palvelua ja meille mahtuu hirveen monta luontoa.

- Kohtaamme jokaisen lapsen
- Kuuntelemme ja kasvatamme yhdessä
- Toimimme luotettavasti ja teemme turvallista arkea
- Teemme saumatonta yhteistyötä eri ammattilaisten kanssa

Perusopetus

Osallistumme ja opimme yhdessä uusissa ympäristöissä tulevaisuutta varten.

- Huomioimme opetuksessa oppilaiden yksilölliset tiedot ja taidot
- Varmistamme oikea-aikaisen kasvun ja oppimisen tuen
- Hyödynnämme kaikkien osaamista ja vahvuuksia
- Tuemme vanhemmuutta

Vapaa-aikapalvelut

Mahdollistamme kuntalaisille omanlaista, onnellista ja yhteisöllistä arjen hyvinvointia.

- Edistämme kuntalaisten vapaa-ajan toimintaa ja harrastamista
- Kehitämme yhdessä ja monialaisesti hyvinvointia tukevia rakenteita
- Tuemme kuntalaisten aktiivista ja turvallista elämää

Toimintaympäristö ja sen muutokset

Vuoden 2024 osalta suurin painoarvo tulee olemaan strategisten ohjelmien toteuttamisessa. Vuonna 2023 palkatut osallisuuskoordinaattori ja suunnittelija tukevat hyvin hankkeiden edistymistä.

Ohjelmien tavoitteet ovat palvelualueen kehittämistyön pohjana tulevina vuosina. Uutta toteutukseen tuo se, että toimenpiteet avataan eri ikäryhmien osalta erikseen. Ikäihmisten osalta vuodeksi palkattava senioriohjaaja tuo hyvän lisäyksen ikäihmisten hyvinvointityöhön. Varhaiskasvatukseen, perusopetukseen ja vapaa-aikapalveluihin jokaiselle kohderyhmälle kuulluksi tulemisen -malli. Valtuustossa hyväksytyjen suunnitelmista muokataan uutta hyvinvointisuunnitelmaa. Ennakoivaan hyvinvointiin pureudutaan liikunnan, ruoan, mielen ja päihdetyön kautta. Yhtenä osa-alueena kiusaamisen ehkäisemisen- ja päihdetyön suunnitelma. Perhekeskustuksen kehittämistä jatketaan ja tässä on elintärkeä yhteistyö uuden hyvinvointialueen kanssa. Kuntalaisten harrastustoiminnan kehittäminen ja mahdollistaminen eri tavoin jatkuu vuoden 2024 aikana. Monta luontoa-opintokokonaisuus käynnistyy varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen osalta vuoden 2023–2024 aikana ja laajentuen koskettamaan myös muita kohderyhmiä seuraavina vuosina.

Vuoden 2024 osalta hyvinvointipalveluiden suurin muutos on uimahallin peruskorjaus. Syksystä 2024 opetussuunnitelman mukaista uimaopetusta järjestetään kunnan ulkopuolella. Joudumme kuljettamaan oppilaita jo vuoden 2024 aikana ja tämä tuo lisäyksiä kuljetuskustannuksiin. ICT-kustannukset ovat myös nousevat, koska toteutamme tvt-strategian mukaista oppilaiden henkilökohtaisten laitteiden hankintaa. Kustannuksien kallistuminen näkyy materiaaleissa sekä joukko-liikenteessä. Vuoden 2024 osalta henkilökunnan tyhy-rahastus on myös korvamerkittyjä budjetissa ja tämä osuus katetaan budjetin sisältä. Virastotalon tyhjennyksen takia myös Wellamo-opistolle etsitään päivätoiminnan uudet tilat vuoden alusta lähtien. Hyvinvoinnin hallinto siirtyy myös uusiin väistötiloihin ennen uimahallin remonttia. Perusopetuksessa tällä hetkellä hankerahoituksella toimiva potkuri -ryhmä halutaan jatkavan myös hankerahoituksen jälkeen.

Hyvinvoinnin palvelualueen tehtävänä on omalla työllään, yhdessä muiden toimijoiden kanssa, pyrkiä varmistamaan kokonaisvaltainen ja monialainen hyvinvointityö ja huomioida maakunta- ja SOTE-uudistuksen vaikutukset toimintaympäristöön. Muutoksessa hyvinvoinnin palvelualueen keskeinen tehtävä on toiminnallisuuden varmistaminen, jotta kuntaan jäävät peruspalvelut vastaavat mahdollisimman hyvin kuntalaisten tarpeisiin.

Varhaiskasvatuksessa toimintaa kehitetään ja sopeutetaan joustavasti vastaamaan hoidontarvetta. Osallistumisasteen nousu on myös mahdollinen vuoden 2024 aikana, jolla voi olla vaikutusta paikan saatavuuteen. Perusopetuksessa

valmistaudutaan vuoden 2025 palveluverkkomuutokseen. Tämä tarkoittaa, että vuoden 2024 aikana koulupiirejä ja oppilasvirtoja pitää tarkastella uudestaan. Palvelun uudet toimintamallit koulupudokkuuden ehkäisyyn, kuten veturi -ryhmät sekä potkuri -ryhmä tulevat selkeästi osaksi toimintaa lähivuosien aikana.

Palvelusuunnitelma 2024

Hollolan varhaiskasvatuksessa edistetään lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä lapselle tärkeiden aikuisten kanssa. Lapsi aloittaa kotoisan polkunsu ympärillään luotettavat ja turvalliset varhaiskasvatuksen aikuiset.

Varhaiskasvatukseen mahtuu monta luontoa - moniammatillinen henkilöstö huomioi jokaisen lapsen yksilönä mahdollistaen lapsen hyvän päivän toteutumisen. Varhaiskasvatus tarjoaa perheystävällistä palvelua eloisissa ja kotoisissa oppimisympäristöissä, vehreän luonnon juurella.

Kouluissa oppiminen perustuu aktiiviseen toimintaan ja yhdessä tekemiseen lapsia ja perheitä osallistamalla. Oppimisella on monta luontoa. Koulut ja lähiympäristö on tehty toimintaa varten. Nykyaikaiset opetuskokonaisuudet murtavat rajoja. Oppilaat kohdataan yksilöinä heidän koulupolullaan.

Hollolan vapaa-aikapalveluiden toiminnan keskiössä on hyvinvoiva kuntalainen. Tarjolla on kaikille toimivat ja laaja-alaiset, aikaan ja ilmiöihin reagoivat palvelut, joista löytyy jokaiselle jotakin. Vapaa-aikapalveluiden tärkein tehtävä on mahdollistaa kuntalaisille moninaiset mahdollisuudet omanlaiseen vapaa-ajan viettoon ja hyvinvoinnin tukeen. Tähän pääsemme tekemällä asioita yhdessä kuntalaisten, yhdistysten ja järjestöjen kanssa.

Palvelusuunnitelma taloussuunnitelmavuosille 2025–2027

Palvelualueen toiminnassa painottuvat kehittämismyönteisyys, tulevaisuusorientaatio, ennakointi ja yhdessä tekeminen. Tulevien vuosien osalta suurin painoarvo tulee olemaan strategisten ohjelmien toteuttamisessa.

Toiminnalliset tavoitteet

Taloussuunnitelmaan sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	Tavoitteen toteuttamiseen varattu määräraha
Kehitetään uusia ja vanhoja käytänteitä, malleja, toimintatapoja, työn/palvelun tekemisen/toteuttamisen tapoja.	Varhaiskasvatuksessa 1 digilaite/7 lasta • lähtötaso 80 %	Hyvän johtoryhmä	Digilaitteiden vuokrat 3–5 luokkalaiset ja 7–9 luokkalaiset sekä varhaiskasvatus.
Hyödynnetään uusia digitaalisia areenoja toiminnan toteuttamisessa.	Henkilökohtainen digilaite käytössä kaikilla 3–5 - ja 7–9 -luokkalaisilla • lähtötaso 3–4 ja 7–8 luokkalaisilla digilaite		
<ul style="list-style-type: none"> osaamisen hankkiminen ja kehittäminen (henkilöstö, lapset ja nuoret) uudet kyvyt, valmiudet, keinot ja tavat toimia ja toteuttaa toimintaa sekä asiakaspalvelua kyvykkyys toimia tavoitteellisesti digitaalisissa ympäristöissä vahvistuu. 	Perusopetuksen opetushenkilöstöllä henkilökohtainen työpuhelin • lähtötaso 75 %, tavoitetaso 2025 100 %		

Ilmasto- ja ympäristötoimenpiteet

Toimenpide	Jätelain ja -määräysten muutoksiin vastaaminen kasvatustyössä.
Kuvaus	Uusien määräysten mukaisen lajittelun toteuttaminen yksiköissä, lajittelu osana kasvatustyötä.
Tavoiteaikataulu	2024
Vastuutaho	Toimintayksiköt lähiesimiesten johdolla yhteistyössä elinvoiman ja tilapalveluiden kanssa.

Toimenpide	Lähiluontomahdollisuudet oppimisympäristönä (Monta luontoa Opinpolku varhaiskasvatuksessa ja esi- ja perusopetuksessa)
Kuvaus	Lähiympäristön mahdollisuuksien hyödyntäminen opetuksessa ja oppimisessa sekä leikkiympäristönä. Ympäristö- ja ilmastokasvatuksella edesautetaan ajattelu- ja toimintamallien muuttumista.
Tavoiteaikataulu	2024
Vastuutaho	Toimintayksiköt lähiesimiesten johdolla ja vastuualueiden ympäristökoordinaattoreiden tuella.

Toimenpide	Seudullinen sivistyspalveluiden yhteistyö hyvinvointiverkostona
Kuvaus	Toimimme aktiivisesti osana alueellista sivistystoimen verkostoa ja yhteistyössä sidosryhmien kanssa, luoden kestäviä alueellisia palveluita ja vahvistaen jakamistaloutta (esim. alueellinen hankerahoitus palvelutoiminnan kehittämisessä).
Tavoiteaikataulu	2023–2025
Vastuutaho	Sivistys- ja hyvinvointijohtaja

Tuloarviot ja määrärahat
Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	4 648 451	3 909 700	3 679 600	-5,9 %
Toimintakulut	-53 306 330	-56 202 400	-56 721 600	0,9 %
TOIMINTAKATE	-48 657 879	-52 292 700	-53 042 000	1,4 %

Erittely määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista

Toimintatuotot

Hoitopäivämaksujen vähennys	-120 000
Uimahallin tulot vähentyneet	-180 000

Toimintakulut

Vuokrakustannusten muutos, yhteensä	-431 000
Siivouskustannusten muutos yhteensä	+15 000
Atriakustannusten muutos yhteensä	+29 000
Varhaiskasvatuksen henkilöstökustannusten vähennys	-324 000
Palveluseteleiden lisäys	+133 500
Lasten kotihoidon tuen vähennys	-40 000
Perusopetuksen ICT kustannusten kasvu	+150 000
Vuoden 2023 energia avustukset poistunut	-50 000

Arvio vastualuekohtaisesta määrärahan jakautumisesta

Hyvinvoinnin hallinto	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	6 072	5 000	5 000	5 100	5 200	5 300
Toimintakulut	-544 677	-693 800	-768 300	-786 100	-804 300	-822 700
TOIMINTAKATE	-538 605	-688 800	-763 300	-781 000	-799 100	-817 400
Varhaiskasvatuspalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	1 091 263	1 110 000	990 000	1 009 800	1 013 700	1 017 600
Toimintakulut	-16 318 768	-18 185 000	-17 948 100	-18 356 700	-18 267 100	-18 682 400
TOIMINTAKATE	-15 227 505	-17 075 000	-16 958 100	-17 346 900	-17 253 400	-17 664 800
Perusopetuspalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	2 270 191	1 840 100	1 911 500	1 949 600	1 985 600	2 022 300
Toimintakulut	-30 879 064	-31 951 200	-33 384 300	-33 679 400	-33 591 200	-34 340 900
TOIMINTAKATE	-28 608 874	-30 111 100	-31 472 800	-31 729 800	-31 605 600	-32 318 600
Muut opetuspalvelut ja hankkeet	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	615 973	350 000	350 000	357 000	363 500	370 200
Toimintakulut	-1 208 933	-769 100	-775 200	-791 800	-808 500	-825 800
TOIMINTAKATE	-592 960	-419 100	-425 200	-434 800	-445 000	-455 600
Vapaa-aikapalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	664 953	604 600	423 100	307 600	465 000	771 100
Toimintakulut	-4 354 888	-4 603 300	-3 845 700	-3 706 700	-4 000 800	-4 646 800
TOIMINTAKATE	-3 689 936	-3 998 700	-3 422 600	-3 399 100	-3 535 800	-3 875 700

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut

	Toteuma TP 2022	Ennuste TA 2023	Tavoite TA2024
Varhaiskasvatus			
0–6 vuoden ikäluokka yhteensä 31.12	1 430	1 450	1 400
• joista kunnan tuottamassa päiväkotihoidossa	561	575	610
• joista kunnan tuottamassa perhepäivähoidossa	27	32	28
• joista kunnan tukemassa yksityisessä päivähoitossa	166	175	164
○ palvelusetelillä	98	100	95
○ yksityisen hoidon tuella	68	75	69
• joista esiopetuksessa	244	240	235
• joista esiopetuksen lisäksi päivähoitossa	196	190	195
Kotihoidon tuki			
• Tuen saajia, keskimäärin / vuosi	235	234	232
• Lapsia tuen piirissä, keskimäärin / vuosi	290	293	282
• Kotihoidon tuki / tuensaaja / vuosi	3 817	3 758	4 088
Perusopetus			
Lapsia perusopetuksessa	2 492	2 528	2 446
Lapsia koululaisten iltapäivätoiminnassa	191	220	205
Kirjastopalvelut			
Lainausten määrä	281 469	280 000	280 000
Kävijöiden määrä	162 505	215 000	215 000
Kirjastojen aukioloaika eriteltynä 2021 alkaen:			
• omatoimiaika (tuntia/viikko)	132	132	132
• kirjastoauto (tuntia/vuosi/keskimäärin), 60 pysäkkiä	909	850	850
• palveluaika (tuntia/viikko)	76	76	76
Nuorisopalvelut			
Nuorisotyön piiriin kuuluvien ikäluokka (0–28-vuotiaat) / lukumäärä	ei julkaistu	6 277	6 132
Liikuntapalvelut			
Uimahallin kävijämäärä (käyntikertojen lukumäärä)	61 500	120 000	60 000
Uimakoulutoimintaan osallistuvien lukumäärä	185	150	150
Muut			
Wellamo-opisto, opetustunteja	10 114	10 498	10 498

Elinvoimavaliokunta

Elinvoiman palvelualue

Vastuhenkilö: elinvoimajohtaja Heli Randell

Tuloarviot ja määrärahat

Tuloslaskelma (sis. Vesihuoltolaitos)

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -%	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toimintatuotot	24 410 184	25 262 800	24 940 200	-1,3 %	23 981 700	24 256 900	24 160 600
Myyntituotot	9 432 397	10 085 400	10 436 900	3,5 %			
Maksutuotot	289 823	383 000	345 000	-9,9 %			
Tuet ja avustukset	861 592	522 000	550 000	5,4 %			
Vuokratuotot	13 620 490	14 090 400	13 170 700	-6,5 %			
Muut toimintatuotot	205 881	182 000	437 600	140,4 %			
Valmistus omaan käyttöön	73 343	50 000	50 000	0,0 %	50 000	50 000	50 000
Toimintakulut	-26 763 248	-26 020 100	-27 207 900	4,6 %	-29 257 200	-29 350 400	-29 739 600
Henkilöstökulut	-5 895 675	-5 903 200	-6 476 600	9,7 %			
Palvelujen ostot	-13 723 638	-12 498 800	-13 514 200	8,1 %			
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-3 420 014	-4 012 700	-3 438 700	-14,3 %			
Avustukset	-1 595 545	-1 734 000	-1 743 000	0,5 %			
Muut toimintakulut	-2 128 377	-1 871 400	-2 035 400	8,8 %			
TOIMINTAKATE	-2 279 722	-707 300	-2 217 700	213,5 %	-5 225 500	-5 043 500	-5 529 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-309 317	-307 900	-305 100	-0,9 %	-304 700	-304 200	-303 800
VUOSIKATE	-2 589 039	-1 015 200	-2 522 800	148,5 %	-5 530 200	-5 347 700	-5 832 800
Poistot ja arvonalentumiset	-9 992 644	-9 745 400	-8 052 700	-17,4 %	-8 584 800	-9 151 100	-9 871 300
Poistoero, varausten ja rahastojen muutokset	4 631	250 000	250 000	0,0 %	463 300	826 600	1 553 300
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-12 577 052	-10 510 600	-10 325 500	0	-13 651 700	-13 672 200	-14 150 800

Palvelualuejohtajan katsaus

Elinvoiman palvelualue edesauttaa monipuolisten asumismahdollisuuksien syntymistä ja huolehtii yritysten toimintaedellytysten kehittämisestä. Palvelualue tuottaa asumisen ja elinkeinoelämän tarvitsemat maankäytön ja kuntatekniikan palvelut, huolehtii osaltaan joukkoliikenteen suunnittelusta ja vastaa rakennusvalvonta- ja ympäristönsuojeluviranomaisen palveluiden järjestämisestä. Lisäksi palvelualue huolehtii työllisyysasioista, elinkeinotoimen tehtävistä, joukkoliikennepalveluista (LSL) sekä päiväkotien ja koulujen ruoka- ja siivouspalveluista.

Yhtenä osakokonaisuutena vastualueen käyttötaloudessa on varattu budjetti kunnan kiinteistöasioiden hoitoon (pois lukien investoinnit, jotka tilataan erikseen). Työt tilataan Hollolan Tilapalvelut Oy:ltä.

Palvelualue toimii elinvoimavaliokunnan ohjauksessa tuottaen tehokkaita, taloudellisia ja asiakaslähtöisiä palveluita pääasiassa kuntalaisille. Elinvoimavaliokunnan alaisuudessa toimii seitsemän vastuualuetta: kehitys- ja kaavoituspalvelut, kuntatekniikka, rakennusvalvonta ja ympäristönsuojelu, vesihuoltolaitos, ruoka- ja siivouspalvelut, työllisyyspalvelut sekä elinvoiman hallinto (sis. elinkeinopalvelut ja joukkoliikenne).

Palvelualueen organisaatioon kuuluu ympäristöterveydenhuollon taseyksikkö. Ympäristöterveydenhuolto toimii ympäristöterveyslautakunnan alaisuudessa, joka hyväksyy taseyksikön talousarvion. Ympäristöterveyslautakunnan alaiset vastuualueet ovat: eläinlääkintähuolto, terveydensuojelu sekä ympäristöterveydenhuollon hallinto ja lautakunta. Ympäristöterveydenhuolto palvelee seudullisesti 8 kunnan tarpeita.

Palvelusuunnitelma 2024

Palvelualue jatkaa normaalia toimintaansa. Vastuualuekohtaisissa palvelusuunnitelmissa on esitetty muutokset vuoteen 2023 verrattuna sekä pääpiirteiset palvelusuunnitelmat vuosille 2025–2027. Palvelualueen strategisten hankkeiden toteutusta varten on rekrytoitu vuonna 2023 kaavasuunnittelija, projektiasiantuntija, määräaikainen ympäristötarkastaja sekä tehty kehityspäällikön tehtävään liittyvät järjestelyt. Resurssilisäys näkyy strategisten hankkeiden suunnitelmien toteutusten etenemisenä.

Kunnan kehityksen ja tulevaisuuden kannalta tärkeimmät tehtävät ovat maanhankinnassa onnistuminen ja kuntakeskustan kehittäminen. Maanhankinnan pohjalta toteutetaan asumisen ja yrittämisen alueita strategisen yleiskaavan ohjaamana. Keskustan kehittämisen tavoitteena on parantaa kuntakeskuksen vetovoimaa, luoda kuntakeskuksesta hollolalaisien yhteinen asiointin ja oleskelun paikka sekä houkutella alueelle lisää palveluja. Strategisten hankkeiden rahoitus ja tavoitteet mukaan lukien elinvoiman palvelualue löytyvät kunnanhallituksen alaisesta talousarvioesityksestä.

Vuonna 2024 ja tulevina vuosina jouduttaneen esittämään, että maapoliittisen ohjelman mukaan otetaan kaikki maanhankintakeinot käyttöön, jotta maanhankinnan strategisen hankkeen tavoitteet saadaan toteutettua. Kohteet tuodaan erikseen päätöksentekoon. Tavoite on varmistaa uusien asuinalueiden toteutus ja yritysalueiden laajentaminen. Tämän hetken arvion mukaan uusien alueiden toteutusmahdollisuudet tyrehtyvät ennen vuosikymmenen loppua, jos maanhankinnassa ei päästä eteenpäin huomioiden kunnan talous.

Kuntakeskuksen kehittäminen jatkuu keskuskortteleiden kaavatyön valmistelulla hyväksymistä varten ja vanhan virastotalon purkamisella. Samaan aikaan edistetään Hollola-talon suunnittelua.

MAL-sopimuskauden 2024–2027 neuvottelut ovat alkaneet valmistelutyöllä kesäkuussa 2023. Valtion kanssa neuvottelut alkavat syyskuussa 2023. Tavoitteena on, että neuvottelut valmistuvat keväällä 2024, jonka jälkeen sovittujen toimenpiteiden toteutus alkaa/jatkuu edelliseltä sopimuskaudelta.

Ilmastosuunnitelma toteutetaan kuuden kunnan Asikkala, Hartola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Padasjoki ja Sysmä yhteisen hankkeen puitteissa. Hanke kestää kesäkuusta 2023 maaliskuuhun 2025. Hankkeen rahoitusavustus on 100 %. Suunnitelmat toteutetaan jokaiselle kunnalle omanaan. Hollolan kunnan osuuteen sisältyy strategisen hankkeen mukaan priorisointi HINKU-tavoitteista.

Investointiohjelman toteutuksella vastataan sekä kuntatekniikan, vesihuollon, palvelujen (kiinteistöt) ja väestön ja elinkeinoelämän tarpeisiin.

Palvelusuunnitelma taloussuunnitelmavuosille 2025–2027

Taloussuunnitelmavuosina ylläpidetään talousarvion mukaista palvelutuotantoa ja jatketaan strategisten hankkeiden ja investointiohjelman toteuttamista. Toiminnan kannalta on syytä kiinnittää huomiota nykyisten resurssien pysyvyyteen ja kyvykkyyteen, jotta palvelutuotanto säilyy toimintakuntoisena.

Vuonna 2025 alkaa TE24 muutoshankkeen mukaisesti työllisyyspalveluiden tarjoaminen kunnista, johon on valmistauduttu vuodesta 2021 lähtien (kuntakokeilu). Tähän liittyen palvelualueen organisaatioon on tulossa uutena osana Päijät-Hämeen työllisyyspalvelut.

Uusi rakentamislaki astuu voimaan 1.1.2025. Laki muuttaa lupajärjestelmää ja rakennustietojen ylläpitoa oleellisesti nykyisestä. Muutos edellyttää rakennusvalvonnan toiminnan laajaa läpikäymistä sisältäen mm. kunnan rakennusjärjestyksen uusimisen, kunnan hallintosäännön, rakennusvalvonnan taksan ja kaikkien asiakasohjeiden päivittämisen, sekä merkittäviä muutoksia tietojärjestelmiin.

Kaavoitukseen on hankittu resurssia kaavatöiden edistämiseksi. Strategisen hankkeen ”Pitkän aikavälin aluekehityksen suunnan määrittely” yhtenä osa-alueena on tarve arvioida rakentamisprosessin resurssivahvistusta.

Toiminnalliset tavoitteet

Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)	Vastuutaho	Tavoitteen toteuttamiseen varattu määräraha
Vanhan virastotalon purkaminen. Keskuskorttelissa korttelin A, Hollola talon, jatkotoimenpiteistä päättäminen.	Virastotalo purettu Hollola-talon suunnittelu käynnistetty	Kehityspäällikkö, elinvoimajohtaja	Sisältyy talousarvioon.
Valmistelutyö Päijät-Hämeen työllisyysalueen aloittamiseksi toteutuu.	Päijät-Hämeen työllisyysalue aloittaa 1.1.2025	Työllisyyspäällikkö	Sisältyy talousarvioon. Tehdään valmisteluun varatulla määrärahalla 9 kunnan yhteistyönä. Kuntien rahoitus perustuu asukaslukuun.
Kunnan rakennusjärjestyksen päivittäminen uuden rakentamislain mukaiseksi	Rakennusjärjestyksen laatiminen, ehdotusvaihe ja hyväksymiskäsittely 2024 aikana. Rakennusjärjestyksen voimaantulo 1.1.2025	Kehityspäällikkö	Sisältyy talousarvioon. Tehdään omana työnä.

Ilmasto- ja ympäristötoimenpiteet

Toimenpide	Kuntien ilmastosuunnitelmat
Kuvaus	Kunnalle laaditaan ilmastosuunnitelma, jolla on vertailuarvo muihin maakunnan kuntien suunnitelmiin.
Tavoiteaikataulu	2024
Vastuutaho	Annariina Keto

Toimenpide	Hollolan vaikuttavimmat ilmasto- ja ympäristöteot
Kuvaus	Listauksen päivittäminen ja täytön kehittäminen kunnassa kaikilla palvelualueilla.
Tavoiteaikataulu	2024
Vastuutaho	Annariina Keto

Toimenpide	Kaupunkipyöräjärjestelmän laajentaminen Hollolaan Lahdesta
Kuvaus	MAL-sopimuksen suunnitelman mukaisesti selvitetään yhteistyömallin mahdollisuus ja tarvittavat resurssit (talous, henkilötyötunnit).
Tavoiteaikataulu	2024
Vastuutaho	Annariina Keto

Toimenpide	Monta luontoa – Monta mahdollisuutta luonnon virkistyskäytön kehittämissuunnitelma 2023-2025 (kh 18.9.2023)
Kuvaus	Esitetyt toimenpiteet vuodelle 2024 ohjelmassa, mm. suo ympäristön parantaminen rakenteilla.
Tavoiteaikataulu	2024
Vastuutaho	Annariina Keto

Tuloarviot ja määrärahat

Elinvoiman palvelualue ilman vesihuoltolaitosta Sitova TOIMINTAKATE

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -%
Toimintatuotot	19 736 029	20 410 300	20 318 500	-0,4 %
Valmistus omaan käyttöön	73 343	50 000	50 000	0,0 %
Toimintakulut	-24 262 441	-23 260 600	-24 649 500	6,0 %
TOIMINTAKATE	-4 453 069	-2 800 300	-4 281 000	52,9 %

Erittely määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetutuista muutoksista

Muutos	1000 euroa
Toimintatuotot	
Liikennepalvelut, arvioitu tulojen lisäys	+180
Kiinteistöpalvelut, toimintatuottojen vähennys (paloasemien myynti ja uimahallin korjaus)	-1 008
Työllisyyspalvelut, palkkatukitulon lisäys	+43
Maanvuokratulojen lisäys	+81
Puunmyyntitulojen lisäys	+330
Rakennusvalvonnan lupamaksutulojen väheneminen	+45
Siivouspalvelun tulojen vähennys siivottavien kiinteistöjen vähentyessä	-40
Ruokapalvelun tulojen kasvu menojen suhteessa	+33
Toimintakulut	
Liikennepalvelut, joukkoliikenteen kuljetuskustannusten nousu (uusi runkolinja ja kulujen nousu)	+766
Kiinteistöpalvelut, toimintakulujen vähennys	-878
Kiinteistöpalvelut, PTS korjauskulujen lisäys	+651
Päijät-Hämeen työllisyysalueen perustamisen selvitystyön vaikutus nettolisäys	+165
Kuntatekniikka Palkkakustannusten nousu	+52
Nostavan seudun yleiskaavaselvitys kulun lisäys	+450
Rakennusten purku hankituilta maa-alueilta	-150
Henkilöstökulujen kasvu ympäristönsuojelussa ja rakennusvalvonnassa	+80
Palvelujen ostojen väheneminen (palveluna hankittu kiinteistöveroselvitys valmistuu)	-50
Siivouspalvelun kulujen vähennys	-28
Ruokapalvelun kustannusten nousu	+33

Arvio vastualuekohtaisesta määrärahan jakautumisesta

Kuntatekniikka	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	384 168	357 500	361 500	361 500	361 500	361 500
Valmistus omaan käyttöön	73 343	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Toimintakulut	-2 550 068	-2 740 500	-2 792 100	-2 785 500	-2 820 100	-2 855 400
TOIMINTAKATE	-2 092 558	-2 333 000	-2 380 600	-2 374 000	-2 408 600	-2 443 900
Elinvoiman hallinto	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	1 170 601	985 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000	1 150 000
Toimintakulut	-5 454 971	-2 597 300	-3 325 900	-3 333 600	-3 392 900	-3 402 400
TOIMINTAKATE	-4 284 371	-1 612 300	-2 175 900	-2 183 600	-2 242 900	-2 252 400
Työllisyyspalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	462 482	307 000	694 000	6 600	6 600	6 600
Toimintakulut	-3 082 135	-3 164 400	-3 697 400	-6 340 000	-6 353 600	-6 367 500
TOIMINTAKATE	-2 619 653	-2 857 400	-3 003 400	-6 333 400	-6 347 000	-6 360 900
Kehitys- ja kaavoituspalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	1 086 518	1 098 000	1 508 900	1 422 100	1 230 100	1 191 100
Toimintakulut	-1 423 862	-1 651 200	-1 914 500	-1 932 800	-1 501 700	-1 520 900
TOIMINTAKATE	-337 344	-553 200	-405 600	-510 700	-271 600	-329 800
Rakennus- ja ympäristövalvonta	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	197 340	299 000	255 000	255 000	255 000	255 000
Toimintakulut	-800 827	-848 000	-881 900	-789 300	-804 000	-819 300
TOIMINTAKATE	-603 487	-549 000	-626 900	-534 300	-549 000	-564 300
Kiinteistöpalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	12 712 700	13 223 900	12 216 300	11 750 000	11 971 700	11 607 300
Toimintakulut	-7 259 724	-8 149 000	-7 921 900	-7 190 800	-7 410 700	-7 459 000
TOIMINTAKATE	5 452 976	5 074 900	4 294 400	4 559 200	4 561 000	4 148 300
Siivous- ja ruokapalvelut	TP 2022	TA 2023	TAE 2024	TS 2025	TS 2026	TS 2027
Toimintatuotot	3 722 221	4 139 900	4 132 800	4 232 100	4 322 600	4 428 400
Toimintakulut	-3 690 854	-4 110 200	-4 115 800	-4 215 100	-4 305 600	-4 411 400
TOIMINTAKATE	31 367	29 700	17 000	17 000	17 000	17 000

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut

	TP 2022	TA 2023	TA 2024
Kuntatekniikka			
Katujen rakentaminen ja perusparantaminen, km	2,0	1,5	0,9
Kevyen liikenteen väylien rakentaminen ja perusparantaminen, km	1,0	0,3	0,0
Leikkipaikkojen rakentaminen ja perusparantaminen, kpl	2	2	3
Liikuntapaikkojen ja -alueiden hoitokustannukset, t€ (netto)	496	506	627
Maaomaisuuden hallinta ja paikkatieto			
Raakamaan hankinta, hehtaaria	19,8	25	70
Tonttireserviä (Erillispientalo) yht. kpl	349	350	470
Tonttireserviä (Asuinpientalo, Rivitalo), yht. k-m ²	42 867	40 000	55 000
Tonttireserviä (Kerrostalo, Asuin- ja liikehuoneisto) yht. k-m ²	22 060	22 000	39 000
Tonttireserviä (Teollisuus- ja varastorak.) yht. ha	42	43	43
Tonttireserviä (Liike- ja toimistorak.) yht. ha	14	14	14
Tonttireserviä (Tavaraliikenneterminaali) yht. ha	65	65	65
Tonttireserviä (Palvelurak.) yht. ha	1	1	1
Uusia erillispientalontteja annettu luovutukseen	7	30	30
Myyty tai vuokrattu (Erillispientalo), kpl	7	30	30
Myyty tai vuokrattu (Asuinpientalo, Rivitalo), k-m ²	0	1 800	1 800
Myyty tai vuokrattu (Kerrostalo, Liikehuoneisto), k-m ²	0	2 400	2 400
Kaavoitus			
Uusia kaavoitettuja tontteja (Erillispientalo), kpl	44	60	125
Uutta rakennusoikeutta (Asuinpientalo, Rivitalo), k-m ²	3 044	2 500	15 000
Uutta rakennusoikeutta (Kerrostalo, sis. liikehuoneistoja), k-m ²	0	0	17 000
Rakennusvalvonta			
Rakennuslupien ja ilmoitusten määrä, kpl	265	310	280
Valmistuneet asunnot, kpl	44	50	40
Asuinrakennukset myönnettyissä luvissa, k-m ²	4 623	8 000	6 000
Vapaa-ajan rakennukset myönnettyissä luvissa, k-m ²	1 166	800	800
Palvelu- ja liikerakennukset myönnettyissä luvissa, k-m ²	148	2 000	2 000
Teollisuus- ja varastorakennukset myönnettyissä luvissa, k-m ²	137	2 000	2 000
Ympäristönsuojelu			
Ympäristölupapäätökset, kpl	1	3	3
Maa-aineslupapäätökset, kpl	3	1	1
Valvontaohjelman mukaiset ympäristö- ja maa-aineslupien tarkastukset, kpl	23	30	30
Vireillä olevat hallintovireillepanot, kpl	12	20	20
Siivous- ja ruokapalvelu			
Siivouksen kokonaiskustannukset €/siiv.m ² /pv	0,11	0,11	0,11
Ruokapalvelu, kouluaterian keskihinta/€	2,81	2,95	2,98
Liikennepalvelut			
Kuljetusoppilaiden määrä/käyttöaste linjaliikenteessä (%)	47,6	60	60
Matkustaja/Nousijamäärät kpl/v (linjaliikenne), sis. koululaiset	114 454	300 000	300 000
Nettokustannukset euro/nousu	-	2,00	3,00
Palveluliikenne (HOPPA) matkustajamäärät/v	2 411	3 000	2 700

Elinkeinopalvelut

Yritysten toimipisteet, kpl	1 725	1 620	1 700
Uusien yritysten (sis. yksin yr.) määrä, kpl	112	130	140
Lopettaneiden yritysten (sis. yksin yr.) määrä	72	80	80
Kuntabarometri/yrityksystävällisyys (asteikko 1–5) (tulos/vastaaajamäärä) - mitataan vain joka toinen vuosi.	3,12 (72)	ei kyselyä	3 (75)

Työllisyyspalvelut

Suunnitelmavelka 41 % 9/2021	57,2	<35 %	<35 %
Palkkatuella työllistettyjen määrä (57 hlö) / 2021)	85	80	70

Kiinteistöpalvelut

Kiinteistöjen korjausvelka (M€)	6,2	7,5	3,5
Energiätehokkuus, sähkö (kW/m3)	16,4	16	15,2
Energiätehokkuus, lämpö (kW/m3)	27,7	35	25

Vesihuoltolaitos

Vastuhenkilö: Vesihuoltopäällikkö Riikka Johansson

Vesihuoltopäällikön katsaus

Hollolan vesihuoltolaitos vastaa kunnan yleisen vesihuollon huolehtimisesta vesihuoltolain ja muun lainsäädännön mukaisesti. Hollolan kunta on sopinut vesihuoltopalvelujen tuottamisesta Lahti Aqua Oy:n kanssa konsessiosopimukseen perustuen vuodesta 2008 alkaen. Nykyinen sopimus on voimassa vuoden 2025 loppuun asti, minkä jälkeen sitä voidaan jatkaa 5 vuoden jaksoissa. Hollolan vesihuoltolaitos omistaa vedenottamot, talousvesi-, jätevesi- ja hulevesiverkostot sekä Hämeenkosken jätevedenpuhdistamon ja vastaa investointien suunnittelusta, toteutuksesta ja rahoituksesta.

Vastualueen palvelusuunnitelma vuodelle 2024

Vesihuoltolaitos huolehtii vedenhankinnasta ja jakelusta sekä viemäröinnistä kunnan hyväksymällä toiminta-alueella, jonka päivittämistä tulisi tarkastella vuoden 2024 aikana uudet asemakaava-alueet huomioiden.

Laitoksen toimintakulut katetaan palveluja käyttäviltä asiakkailta perittävin vesihuoltomaksuin. Vedenkulutuksen ja sitä kautta käyttömaksutulojen laskiessa, mutta toimintakulujen noustessa tulee varautua hinnaston korotukseen vuoden 2024 aikana niin, että muutos tulisi voimaan 1.1.2025 alkaen.

Ympäristönsuojelun vesihuoltoverkostoihin liittymiskehotushankkeen jatkuminen parantaa osaltaan vesihuoltolaitoksen tuloja, mutta aiheuttaa osaltaan myös investointitarpeita, koska vesihuollon toiminta-alueella kaikille kiinteistöille ei ole vielä rakennettu liittymismahdollisuutta vesihuoltoverkostoihin.

Lahti Aqua Oy:n perimät palvelumaksut perustuvat vedenkulutukseen, jätevesimääriin, verkostopituuksiin sekä Lahden jätevedenkäsittelyn kustannuksiin. Palvelumaksujen yksikköhinnat on sidottu kuluttajaindeksiin, joka on ollut selvästi nousussa, jolloin niiltä osin palvelumaksut tulevat nousemaan. Jäteveden virtaamaosuuksiin tulee vuodesta 2024 alkaen vaikuttamaan Kärkölän jätevesien johtaminen Lahteen käsiteltäviksi. Lahti Aqua Oy:n palvelumaksujen muodostumista, ennusteita ja toteutumista seurataan yhteistyöryhmän kokouksissa. Toteumaa on kuitenkin vaikea arvioida kuluvan vuoden aikana, jolloin lopulliset palvelumaksut selviävät vasta vuodenvaihteen jälkeen.

Vuoden 2024 palveluiden ostojen on arvioitu laskevan edellisestä vuodesta. Vuonna 2024 toteutettiin Salpakankaan entisen jätevedenpuhdistamon (nyk. Komolan) valvomorakennuksen purkaminen (150 000 euroa).

Tulevan kauden suurimpia investointikohteita ovat Sorvasen asemakaava-alueen ja Hakosillan Pennasantien ja Naavapolun vesihuoltoverkostojen rakentaminen sekä Norolantien hulevesiviemäröinnin rakentamisen ja vesihuollon saneeramisen jatkaminen. Lisäksi saneerataan Salpakankaan teollisuusalueen vesihuoltoverkostoja ja jätevesipumppaamoita. Vesihuollon verkostoinvestoinnit rakennutetaan yhteistyössä kuntatekniikan kanssa tai ostopalveluna. Laitosinvestointien rakennuttamisessa hyödynnetään Lahti Aqua Oy:n erityisosaamista.

Vastualueen palvelusuunnitelma taloussuunnitelmavuosille 2025–2027

Vesihuoltolaitoksen tulot riippuvat vedenkulutuksesta sekä liittymismaksuista, jotka vaihtelevat vuosittain myös maailmanlaajuisista kriiseistä ja taloustilanteesta johtuen. Vettä runsaasti kuluttavan teollisuuden saaminen (esim. vesipullotamo) kuntaan parantaisi vesihuoltolaitoksen tuloja.

Lahti Aqua Oy:n palvelumaksujen muodostumista, ennusteita ja toteutumista seurataan yhteistyöryhmän kokouksissa, mutta palvelumaksujen ennustaminen on haasteellista. Maksut perustuvat pääosin vedenkulutukseen ja jätevesimääriin, jotka voivat vaihdella vuosittain mm. sääolosuhteitten takia. Energiakriisin ja kuluttajaindeksin muutokset vaikuttavat palvelumaksuihin. Jätevedenkäsittelyn palvelumaksuihin vaikuttaa Lahden puhdistamoiden mahdolliset laajennus- ja saneeraustarpeet, joita voi laukaista mahdollisten isompien elintarvikeyritysten sijoittuminen alueelle sekä lainsäädäntömuutokset käsittelyvaatimusten kiristämisestä.

Vesihuolto on kriittinen peruspalvelu, jonka investointeihin vaikuttavat useat eri tekijät. Hollolan vesihuoltolaitokselle kohdistuu suuria investointitarpeita uusien asemakaava-alueiden rakentamisesta ja etenkin vanhenevan verkoston saneeraustarpeista, jotta nykyinen hyvä toimintavarmuus voidaan turvata.

Vesihuoltolaitoksen taloutta seurataan tulojen ja menojen sekä investointitarpeiden perusteella. Tarpeen mukaan kuluttajilta perittäviä vesihuoltomaksuja tarkastetaan.

Tuloslaskelma
Sitova TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Muutos -%	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toimintatuotot	4 674 154	4 852 500	4 621 700	-4,8 %	4 804 400	4 959 400	5 160 700
Myyntituotot	4 630 487	4 852 500	4 621 700	-4,8 %	4 804 400	4 959 400	5 160 700
Tuet ja avustukset	43 667	0	0	—	0	0	0
Toimintakulut	-2 500 808	-2 759 500	-2 558 400	-7,3 %	-2 670 100	-2 761 800	-2 903 700
Henkilöstökulut	-84 678	-141 300	-74 300	-47,4 %	-76 000	-77 700	-79 600
Palvelujen ostot	-2 251 507	-2 479 500	-2 335 400	-5,8 %	-2 435 400	-2 515 400	-2 655 400
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-155 213	-130 300	-140 300	7,7 %	-150 300	-160 300	-160 300
Muut toimintakulut	-9 411	-8 400	-8 400	0,0 %	-8 400	-8 400	-8 400
TOIMINTAKATE	2 173 347	2 093 000	2 063 300	-1,4 %	2 134 300	2 197 600	2 257 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-305 820	-307 900	-305 100	-0,9 %	-304 700	-304 200	-303 800
VUOSIKATE	1 867 527	1 785 100	1 758 200	-1,5 %	1 829 600	1 893 400	1 953 200
Poistot ja arvonalentumiset	-1 927 736	-1 785 100	-1 758 200	-1,5 %	-1 829 600	-1 893 400	-1 953 200
Poistoero, varausten ja rahastojen muutokset	4 631	0	0	—	0	0	0
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	-55 578	0	0	—	0	0	0

Erittely taseyksikön määrärahoissa ja tuloarvioissa huomioon otetuista muutoksista

Tulojen vähennys	-230 000
Kulujen vähennys rakennusten PTS-korjaukset ja purkutyöt	-180 000
Henkilöstökulujen vähennys	- 67 000
Poistojen lisäys	+25 000

Toimintaa kuvaavat tunnusluvut

Vesihuoltolaitos	TP 2022	TA 2023	TA 2024
Laskutettava vesimäärä, 1000 m ³	834	850	830
Laskutettava jätevesimäärä, 1000 m ³	797	820	800
Liittyjäkiinteistöjen määrä, kpl	4 643	4 670	4 700
Vesimaksu, €/m ³ (alv. 0 %)	1,57	1,57	1,57
Investoinnit/liikevaihto (%)	59	50	50

4. Investointiosa

Investoinnit yhteensä

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
TALONRAKENNUS						
Menot	2 455	2 895	8 305	9 352	1 715	1 060
Rahoitusosuudet	0	0	0	25	0	0
Netto	2 455	2 895	8 305	9 327	1 715	1 060
MAA- JA VESIRAKENTAMINEN						
Menot	13 150	10 095	9 260	8 835	16 230	12 225
Rahoitusosuudet	0	0	125	0	0	0
Netto	13 150	10 095	9 135	8 835	16 230	12 225
MAA-ALUEIDEN MYYNIT						
Pysyvien vastaavien luovutustulot*	420	420	180	180	180	180
IRTAIN OMAISUUS						
Menot	514	980	1 145	502	555	205
Rahoitusosuudet	0	0	0	0	0	0
Netto	514	980	1 145	502	555	205
YHTEENSÄ						
Menot	16 119	13 970	18 710	18 689	18 500	13 490
Rahoitusosuudet	0	0	125	25	0	0
Pysyvien vastaavien luovutustulot	420	420	180	180	180	180
Netto	15 699	13 550	18 405	18 484	18 320	13 310

* Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustuloissa esitetty luovutusarvo

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
MAA-ALUEET						
Menot	2 000	2 000	1 100	1 100	1 100	1 100

Määräraha on varattu maa-alueiden hankintaan.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
MAA-ALUEIDEN MYYNNIT						
Luovutusarvo	420	420	180	180	180	180

Maa-alueiden myynneistä luovutustuloissa esitetty luovutusarvo.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
KADUNRAKENNUS JA MUUT YLEISET ALUEET						
Menot	4 650	5 095	4 960	4 885	5 830	5 225
Rahoitusosuudet	0	0	125	0	0	0
Netto	4 650	5 095	4 835	4 885	5 830	5 225

Määräraha on varattu kadunrakennus ja muiden yleisten alueiden investointeihin. Tarkemmat erittelyt kohteista liitteenä olevassa investointiohjelmassa.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
VESIHUOLTOLAITOS						
Menot	3 500	3 000	3 200	2 850	2 750	3 300
Rahoitusosuudet	0	0	0	0	0	0
Netto	3 500	3 000	3 200	2 850	2 750	3 300

Määräraha on varattu vesihuoltolaitoksen investointeihin. Tarkemmat erittelyt kohteista liitteenä olevassa investointiohjelmassa.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
PERUSPARANNUKSET						
Menot	2 055	1 795	2 005	1 052	715	1 060
Rahoitusosuudet	0	0	0	0	0	0
Netto	2 055	1 795	2 005	1 052	715	1 060

Määräraha on varattu kiinteistöjen perusparannushankkeisiin. Tarkemmat erittelyt kohteista liitteenä olevassa investointiohjelmassa.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
KORVAUS-/UUSINVESTOINNIT						
Menot	400	1 100	6 300	8 300	1 000	0
Rahoitusosuudet	0	0	0	25	0	0
Netto	400	1 100	6 300	8 275	1 000	0

Määräraha on varattu kiinteistöjen korvaus- ja uusinvestointeihin. Tarkemmat erittelyt kohteista liitteenä olevassa investointiohjelmassa.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
ELINKEINOPOLIITTISET INVESTOINNIT						
Menot	3 000	0	0	0	6 550	2 600
Rahoitusosuudet	0	0	0	0	0	0
Netto	3 000	0	0	0	6 550	2 600

Määräraha on varattu elinkeinopoliittisiin investointeihin. Tarkempi hankekohtainen erittely liitteenä olevassa investointiohjelmassa.

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
IRTAIN OMAISUUS						
Menot	514	980	1 145	502	255	205
Rahoitusosuudet	0	0	0	0	0	0
Netto	514	980	1 145	502	255	205

Määräraha on varattu palvelualueiden irtaimen omaisuuden investointeihin.

Palvelualuekohtainen hanke-erittely:

Konsernipalvelut	1 005
Tietojärjestelmähankkeet	975
Muu irtain omaisuus	30
Hyvinvoinnin palvelualue	100
Hyvinvoinnin palvelualueen irtain	100
Elinvoiman palvelualue	40
Ruokapalveluiden kalusteet	40

	2022	2023	2024	2025	2026	2027
ARVOPAPERIT JA OSUUDET						
Menot	0	0	0	0	0	0

Määräraha on varattu osakkeiden hankintoihin. Vuonna 2024 ei arvioida tarvittavan määrärahaa osakkeiden hankintaan.

5. Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelma osoittaa, miten tulo-rahoitus kattaa kunnan palvelujen tuottamisesta aiheutuvat menot. Tulo-rahoituksen riittävyyttä arvioidaan toiminta- ja vuosikatteen sekä tilikauden tuloksen avulla.

Toimintakate on toimintatulojen ja -menojen erotus. Se osoittaa, paljonko toimintamenoista jää katettavaksi verotuloilla, käyttötalouden valtionosuuksilla ja rahoitustuloilla. Vuoden 2024 talousarviossa toimintakate heikkenee vuoden 2023 ennusteeseen nähden 4,2 prosenttia.

Vuosikate ilmoittaa, paljonko talousarviovuoden tulo-rahoituksesta jää investointien ja muiden pitkävaikutteisten menojen kattamiseen. Talouden tasapainoa arvioitaessa vuosikatteen riittävyyttä tulisi verrata poistoihin ja nettoinvestointeihin. Vuoden 2024 talousarvion vuosikate kattaa suunnitelman mukaisista poistoista 99 prosenttia. Nettoinvestoinneista vuosikate kattaa noin 44 prosenttia, joka johtuu poikkeuksellisen suuresta investointitasosta.

Tilikauden tulos kertoo tilikauden tulojen ja menojen erotuksen. Vuoden 2024 talousarvion tulos on noin 91 tuhatta euroa alijäämäinen. Tilikauden tulosta voidaan vielä käsitellä rahastojen/tai varausten muutoksilla eli niin sanotuilla tuloksen käsittelyerillä.

Tuloslaskelman viimeinen rivi osoittaa tilikauden yli-/alijäämän, joka vuonna 2024 on 159 tuhatta euroa ylijäämäinen.

Verotulot

Verotulot koostuvat kunnallisverosta, yhteisöverosta ja kiinteistöverosta. Kunnallisveroksi vuodelle 2024 on arvioitu 42,0 miljoonaa euroa. Kiinteistövero talousarviovuodelle 2024 arvioidaan kertyvän noin 6,1 miljoonaa euroa. ja yhteisöveron kertymän arvioidaan olevan noin 3,1 miljoonaa euroa.

Valtionosuudet

Vuonna 2024 Hollolan valtionosuuksien arvioidaan olevan noin 17,4 miljoonaa euroa. Valtionosuuksissa on arvioitu olevan heikennystä vuoden 2023 ennusteeseen verrattuna noin 3,7 miljoonaa euroa. Valtionosuuksien heikennyksen merkittävin muutos on hyvinvointialueille siirtyvien menojen päivittyminen vuoden 2022 tilinpäätöksen ennakkotiedoista lopullisiin tilinpäätöstietoihin. Arvio perustuu Kuntaliiton ja valtiovarainministeriön alustaviin laskelmiin. Tarkentuneessa Sote-siirtolaskelmassa on huomioituna Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän tekemä varaus tilinpäätökseen 2022 palkkaharmonisaatiosta 20 miljoonaa euroa.

Sote-uudistuksen aiheuttama heikennys kuntien valtionosuuksiin on VM:n laskelman perusteella koko maan tasolla 223 miljoonaa euroa eli 40 euroa asukasta kohti ja tämä leikkaus jää pysyväksi. Tämä leikataan kaikilta kunnilta. Lisäksi takautuvasti leikataan vuoden 2023 vastaava osuus jyvitettyä vuosille 2024 ja 2025 eli vähennys näinä vuosina on 60 euroa asukasta kohti.

Julkisten työvoimapalveluiden järjestämistä vastuu (TE24) työ- ja elinkeinotoimistoilta siirtyy kunnille 1.1.2025. Tämä on kunnille uusi valtionosuustehtävä, jonka rahoitus on yleiskatteisessa valtionosuudessa. Taloussuunnitelmavuodesta 2025 alkaen TE24 valtionosuuksien on arvioitu olevan noin 3 miljoonaa euroa. Arvio perustuu Kuntaliiton ja valtiovarainministeriön alustaviin laskelmiin.

Rahoitustulot ja -menot

Rahoitustulot ja -menot sisältävät mm. pitkäaikaisten lainojen korot, verotilitysten korot, antolainojen korot, vesihuoltolaitoksen tuloutuksen, viivästyskorot ja osinkotulot. Rahoituserät ovat arviolta noin 429 tuhatta euroa. Osinkotuottoja arvioidaan kertyvän noin 100 tuhatta euroa.

Korkokulut ovat arviolta noin 500 tuhatta euroa talousarviovuodella ja taloussuunnitelmavuosilla korkokulut tulevat nousemaan huomattavasti.

Poistot

Poistot käyttöomaisuudesta ja muista pitkävaikutteisista menoista yhteensä noin 8,4 miljoonaa euroa (vuoden 2023 ennuste noin 10 miljoonaa euroa).

Tuloslaskelma

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Ennuste 2023	Talousarvio 2024	Muutos -% TA24/TAE23
Toimintatuotot	32 068 070	35 305 200	35 305 200	35 165 300	-0,4 %
Myyntituotot	14 274 488	17 399 100	17 399 100	18 225 600	4,8 %
Maksutuotot	1 654 448	2 215 500	2 215 500	1 882 500	-15,0 %
Tuet ja avustukset	1 682 275	1 040 500	1 040 500	1 071 100	2,9 %
Vuokratuotot	13 717 596	14 155 600	14 155 600	13 236 000	-6,5 %
Muut toimintatuotot	739 263	494 500	494 500	750 100	51,7 %
Valmistus omaan käyttöön	73 343	50 000	50 000	50 000	0,0 %
Toimintakulut	-165 704 941	-92 774 500	-92 774 500	-95 069 400	2,5 %
Henkilöstökulut	-35 396 092	-38 996 900	-38 996 900	-40 462 600	3,8 %
Palvelujen ostot	-109 478 139	-31 095 000	-31 095 000	-32 868 000	5,7 %
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 695 830	-5 291 700	-5 291 700	-4 712 100	-11,0 %
Avustukset	-3 285 739	-3 525 200	-3 525 200	-3 451 700	-2,1 %
Muut toimintakulut	-12 849 141	-13 865 700	-13 865 700	-13 575 000	-2,1 %
TOIMINTAKATE	-133 563 529	-57 419 300	-57 419 300	-59 854 100	4,2 %
Verotulot	103 582 710	54 300 000	55 700 000	51 200 000	-8,1 %
Kunnan tulovero	91 985 326	45 000 000	46 100 000	42 000 000	-8,9 %
Kiinteistövero	6 083 669	5 800 000	6 100 000	6 100 000	0,0 %
Osuus yhteisöveron tuotosta	5 513 716	3 500 000	3 500 000	3 100 000	-11,4 %
Valtionosuudet	47 780 770	21 000 000	21 000 000	17 350 000	-17,4 %
Rahoitustuotot ja -kulut	463 774	-1 122 400	-1 122 400	-428 700	-61,8 %
VUOSIKATE	18 263 725	16 758 300	18 158 300	8 267 200	-54,5 %
Poistot ja arvonalentumiset	-10 620 102	-9 974 400	-9 974 400	-8 358 000	-16,2 %
TILIKAUDEN TULOS	7 643 624	6 783 900	8 183 900	-90 800	-101,1 %
Poistoero, varausten ja rahastojen muutokset	-7 345 369	250 000	250 000	250 000	0,0 %
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	298 255	7 033 900	8 433 900	159 200	-98,1 %

Tunnusluvut

Asukasmäärä	23 007	22 874	22 874	22 735
Toimintatuotot/Toimintakulut, %	19 %	38 %	38 %	37 %
Vuosikate/Poistot, %	172 %	168 %	182 %	99 %
Vuosikate/asukas, euroa	794	733	794	364

Tuloslaskelma suunnitelmavuosiin (sisältää taseyksiköt)

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Ennuste 2023	Talousarvio 2024	Muutos -% TA24/TAE23	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toimintatuotot	32 068 070	35 305 200	35 305 200	35 165 300	-0,4 %	34 261 200	34 833 300	35 286 900
Myyntituotot	14 274 488	17 399 100	17 399 100	18 225 600	4,8 %	18 393 700	18 560 725	19 044 784
Maksutuotot	1 654 448	2 215 500	2 215 500	1 882 500	-15,0 %	1 850 300	2 011 700	2 323 400
Tuet ja avustukset	1 682 275	1 040 500	1 040 500	1 071 100	2,9 %	731 500	741 975	752 716
Vuokratuotot	13 717 596	14 155 600	14 155 600	13 236 000	-6,5 %	12 781 000	13 014 000	12 660 900
Muut toimintatuotot	739 263	494 500	494 500	750 100	51,7 %	504 700	504 900	505 100
Valmistus omaan käyttöön	73 343	50 000	50 000	50 000	0,0 %	50 000	50 000	50 000
Toimintakulut	-165 704 941	-92 774 500	-92 774 500	-95 069 400	2,5 %	-97 899 000	-98 312 500	-100 822 000
Henkilöstökulut	-35 396 092	-38 996 900	-38 996 900	-40 462 600	3,8 %	-40 901 341	-41 028 400	-42 054 100
Palvelujen ostot	-109 478 139	-31 095 000	-31 095 000	-32 868 000	5,7 %	-35 525 623	-35 401 500	-36 007 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 695 830	-5 291 700	-5 291 700	-4 712 100	-11,0 %	-4 654 389	-4 966 500	-5 125 900
Avustukset	-3 285 739	-3 525 200	-3 525 200	-3 451 700	-2,1 %	-3 476 800	-3 511 600	-3 547 100
Muut toimintakulut	-12 849 141	-13 865 700	-13 865 700	-13 575 000	-2,1 %	-13 340 847	-13 404 500	-14 087 900
TOIMINTAKATE	-133 563 529	-57 419 300	-57 419 300	-59 854 100	4,2 %	-63 587 800	-63 429 200	-65 485 100
Verotulot	103 582 710	54 300 000	55 700 000	51 200 000	-8,1 %	52 500 000	53 500 000	54 500 000
Kunnan tulovero	91 985 326	45 000 000	46 100 000	42 000 000	-8,9 %	43 100 000	44 000 000	45 000 000
Kiinteistövero	6 083 669	5 800 000	6 100 000	6 100 000	0,0 %	6 100 000	6 100 000	6 100 000
Osuus yhteisöveron tuotosta	5 513 716	3 500 000	3 500 000	3 100 000	-11,4 %	3 300 000	3 400 000	3 400 000
Valtionosuudet	47 780 770	21 000 000	21 000 000	17 350 000	-17,4 %	20 500 000	20 500 000	20 700 000
Rahoitustuotot ja -kulut	463 774	-1 122 400	-1 122 400	-428 700	-61,8 %	-529 300	-829 300	-929 300
VUOSIKATE	18 263 725	16 758 300	18 158 300	8 267 200	-54,5 %	8 882 900	9 741 500	8 785 600
Poistot ja arvonalentumiset	-10 620 102	-9 974 400	-9 974 400	-8 358 000	-16,2 %	-8 945 300	-9 511 600	-9 941 300
TILIKAUDEN TULOS	7 643 624	6 783 900	8 183 900	-90 800	-101,1 %	-62 400	229 900	-1 155 700
Poistoero, varausten ja rahastojen muutokset	-7 345 369	250 000	250 000	250 000	0,0 %	463 300	826 600	1 553 300
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	298 255	7 033 900	8 433 900	159 200	-98,1 %	400 900	1 056 500	397 600

Kokonaistarkastelu

Taseyksiköiden vaikutukset koko kunnan laskelmaan

	Kunta	Vesihuoltolaitos	Päijät-Hämeen ympäristöterveys	Talousarvio 2024
Toimintatuotot	27 205 100	4 621 700	3 338 500	35 165 300
Myyntituotot	10 710 400	4 621 700	2 893 500	18 225 600
Maksutuotot	1 437 500	0	445 000	1 882 500
Tuet ja avustukset	1 071 100	0	0	1 071 100
Vuokratuotot	13 236 000	0	0	13 236 000
Muut toimintatuotot	750 100	0	0	750 100
Valmistus omaan käyttöön	50 000	0	0	50 000
Toimintakulut	-89 172 500	-2 558 400	-3 338 500	-95 069 400
Henkilöstökulut	-38 076 600	-74 300	-2 311 700	-40 462 600
Palvelujen ostot	-29 757 200	-2 335 400	-775 400	-32 868 000
Aineet, tarvikkeet ja tavarat	-4 537 900	-140 300	-33 900	-4 712 100
Avustukset	-3 451 700	0	0	-3 451 700
Muut toimintakulut	-13 349 100	-8 400	-217 500	-13 575 000
TOIMINTAKATE	-61 917 400	2 063 300	0	-59 854 100
Verotulot	51 200 000	0	0	51 200 000
Kunnan tulovero	42 000 000	0	0	42 000 000
Kiinteistövero	6 100 000	0	0	6 100 000
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 100 000	0	0	3 100 000
Valtionosuudet	17 350 000	0	0	17 350 000
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus	12 450 000	0	0	12 450 000
Opetus- ja kulttuuritoimen muut valtionosuudet	-4 600 000	0	0	-4 600 000
Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	6 000 000	0	0	6 000 000
Verotulomenetyksen kompensaatio	3 500 000	0	0	3 500 000
Rahoitustuotot ja -kulut	-123 600	-305 100	0	-428 700
VUOSIKATE	6 509 000	1 758 200	0	8 267 200
Poistot ja arvonalentumiset	-6 599 800	-1 758 200	0	-8 358 000
Poistoero, varausten ja rahastojen muutokset	250 000	0	0	250 000
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (ALIJÄÄMÄ)	159 200	0	0	159 200

6. Rahoitusosa

Rahoituslaskelmalla osoitetaan kuinka paljon kunnan varsinaisen toiminnan ja sen investointien nettokassavirta on ylijäämäinen tai alijäämäinen.

Rahoitustoiminnan kassavirralla osoitetaan, miten alijäämäinen nettokassavirta on rahoituksellisesti katettu tai, miten ylijäämä on käytetty rahoitusaseman muuttamiseen.

Talousarvion rahoitusosaan siirretään tuloslaskelmasta vuosikate ja investointiosasta investointien määrä ja niiden rahoitusosuudet.

Rahoituslaskelma Sisältää taseyksiköt	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toiminnan rahavirta	17 879 064	16 458 300	7 966 600	8 582 900	9 441 500	8 485 600
Vuosikate	18 263 725	16 758 300	8 266 600	8 882 900	9 741 500	8 785 600
Satunnaiset erät	0	0	0			
Tulorahoituksen korjauserät	-384 661	-300 000	-300 000	-300 000	-300 000	-300 000
Investointien rahavirta	-13 473 240	-13 550 000	-18 290 000	-18 269 000	-17 180 000	-13 070 000
Investointimenot	-14 269 386	-13 970 000	-18 710 000	-18 689 000	-17 600 000	-13 490 000
Rahoitusosuudet investointimenoihin	290 000	0	0	0	0	0
Pysyvien vastaavien hyödykkeiden luovutustulot	506 146	420 000	420 000	420 000	420 000	420 000
Toiminnan ja investointien rahavirta	4 405 824	2 908 300	-10 323 400	-9 686 100	-7 738 500	-4 584 400
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset	68 794	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000	-100 000
Antolainasaamisten lisäykset	-4 090	-200 000	-200 000	-200 000	-200 000	-200 000
Antolainasaamisten vähennykset	72 884	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
Lainakannan muutokset	-7 777 543	-5 665 000	-3 953 000	9 780 000	7 805 000	4 642 000
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0	0	12 800 000	10 400 000	7 800 000
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-7 777 543	-5 665 000	-3 953 000	-3 020 000	-2 595 000	-3 158 000
Lyhytaikaisten lainojen muutos	0	0				
Muut maksuvalmiuden muutokset	2 412 128	0	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	-5 296 621	-5 765 000	-4 053 000	9 680 000	7 705 000	4 542 000
Rahavarojen muutos / vaikutus maksuvalmiuteen	-890 797	-2 856 700	-14 376 400	-6 100	-33 500	-42 400
Tunnusluvut						
Investointien tulorahoitus	131 %	120 %	44 %	48 %	55 %	65 %
Lainanhoitokate	2,3	2,9	2,0	2,9	3,3	2,4

PÄIJÄT-HÄMEEN YMPÄRISTÖTERVEYS

Rahoituslaskelma

	Tilinpäätös 2022	Talousarvio 2023	Talousarvio 2024	Talous- suunnitelma 2025	Talous- suunnitelma 2026	Talous- suunnitelma 2027
Toiminnan rahavirta						
Tulorahoitus	0	0	0	0	0	0
Liikeliijäämä	0	0	0	0	0	0
Poistot ja arvonalennukset	0	0	0	0	0	0
Rahoitustuotot ja -kulut	0	0	0	0	0	0
Tulorahoituksen korjauserät	0	0	0	0	0	0
Investointien rahavirta	0	0	0	0	0	0
Investointimenot	0	0	0	0	0	0
Toiminnan ja investointien rahavirta	0	0	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta						
Antolainauksen muutokset	0	0	0	0	0	0
Lainakannan muutokset	0	0	0	0	0	0
Oman pääoman muutokset	0	0	0	0	0	0
Muut maksuvalmiuden muutokset	0	0	0	0	0	0
Rahoituksen rahavirta	0	0	0	0	0	0
Rahavarojen muutos	0	0	0	0	0	0

Antolainauksen muutokset

Antolainasaamisten vähennykset sisältävät antolainojen lyhennykset. Kunta ei harjoita antolainaustoimintaa muutoin kuin erikseen myönnettävän hankkeisiin kohdistuvan välirahoituksen osalta. Välirahoitusten osalta on talousarviossa varauduttu 0,2 miljoonan euron lisäykseen. Antolainasaamisiin kirjataan myös liittymismaksut siltä osin kuin ne ovat palautuskelpoisia. Liittymismaksuja varten ei kuitenkaan budjetoida erikseen määrärahaa.

Lainakannan muutokset

Vuonna 2024 kunnan kassavaroilla arvioidaan pystyvän kattamaan investoinnit. Investointien rahoituksen osalta joudutaan turvautumaan vieraaseen pääomaan viimeistään vuonna 2025.

Vuonna 2024 lainoja lyhennetään noin 4,0 miljoonaa euroa. Uutta pitkäaikaista lainaa ei suunnitella nostettavan vuonna 2024. Lainakannan arvioidaan supistuvan, ollen noin 879 euroa asukasta kohden. Leasingkohteet mukaan lukien 2 065 euroa asukasta kohden.

Taloussuunnitelmakauden lopussa lainakannan arvioidaan kasvavan noin 1 900 euroa asukasta kohden ilman leasingkohteita.

Vesihuollon taseyksikölle on budjetoitu vuodelle 2024 lainaa kunnalta 3,2 miljoonaa euroa, joka tullaan maksamaan pois vuonna 2025 nostettavalla lainalla.

Kokonaistarkastelu

	Kunta	Vesihuoltolaitos	Päijät-Hämeen ympäristöterveys	Talousarvio 2024
Antolainauksen muutokset	-100 000	0	0	-100 000
Antolainasaamisten lisäykset	-200 000	0	0	-200 000
Antolainasaamisten vähennykset	100 000	0	0	100 000
Lainakannan muutokset	-7 161 600	3 208 600	0	-3 953 000
Pitkäaikaisten lainojen lisäys	0	0	0	0
Pitkäaikaisten lainojen vähennys	-3 953 000	0	0	-3 953 000
Lyhyäaikaisten lainojen muutos kunna	-3 208 600	3 208 600	0	0
Lyhyäaikaisten lainojen muutos	0	0	0	0

Hollolan kuntakonserni, konserniyhteisöille asetettavat tavoitteet

Yleiset tytäryhteisöjä koskevat tavoitteet

- Tytäryhtiöiden tulee toimia kunnanvaltuuston hyväksymän strategian mukaisesti ja konserniohjetta noudattaen
- Sisäisen valvonta ja riskienhallinta tulee järjestää konserniohjeiden mukaisesti ja niistä raportoitaessa noudatetaan konserniohjetta
- Kaikilta yhtiöiltä edellytetään tervettä pitkäjänteistä taloudenpitoa ja kannattavuutta
- Tytäryhteisöjen tulee mahdollisuuksien mukaan hyödyntää tukityöllistäminen
- Konsernin sisäiset palveluostot on keskitettävä tarkoituksenmukaisesti koko konsernin etu huomioiden

Talouteen liittyvä tavoite:

- Käyttökateprosentin pysyminen vähintään vuoden 2023 tilinpäätöksen tasolla tai parantaminen
- Kunnan korjausvelkaselvitykseen osallistuminen

Konserniyhtiö	Hollolan Asuntotalot Oy ja Koy Tervasmiiu
Strategian tavoite	Tarjoamme monipuolisia ja kehittyviä asumisen muotoja lähellä luontoa.
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)
Asukkaiden pysyvyys	Asukkaiden vaihtuvuus alle 3,5 %/kk. Lähtötaso 4 %. Vuonna 2022 keskimäärin 2,3 %. Käyttöaste yli 95 %, lähtötaso 93,5 %. Vuonna 2022 käyttöaste 97,9 %.
Pitkän tähtäimen korjaus- ja kehityssuunnitelman toteuttaminen kestävän kehityksen ratkaisut huomioiden (esim. aurinkoenergian hyödyntäminen)	Suunnitelman toteutuminen.

Strategian tavoite	Tuotamme laadukasta palvelua ja hyvinvointia kuntalaisille.
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)
Asiakkaiden tyytyväisyys	Asiakaspalautteet vähintään edellisen vuoden tasolla. Lähtötaso 4,0. Asukaskyselyn tavoitteellinen vastausprosentti 30 %. Vuonna 2022 asiakastytyväisyys 4,2 % ja vastausprosentti 31 %.
Kuntastrategian mukaisten hankkeiden edistäminen konserniohjauksen, sekä kuntayhteistyön kautta	Asumisen PTS-suunnitelma osana strategisia ohjelmia laadittu.

Konserniyhtiö	Hollolan Tilapalvelu Oy
Strategian tavoite	Tuotamme laadukasta palvelua ja hyvinvointia kuntalaisille.
Talousarvioon sisältyvä tavoite/toimenpide	Mittari (tavoitetaso ja lähtötaso)
Kiinteistöjen korjausvelan pitäminen kohtuullisella tasolla	Vuonna 2024 pitkän ajan korjausvelkatavoite määritetty.
Kunnan energiasäästöohjelman laadintaan ja täytäntöönpanoon osallistuminen.	Vuodelle 2024 osoitetut Tilapalveluiden toimenpiteet suoritettu.

7. Hollolan kunnan strategiset riskit

Riski	Ilmeneminen (miten näkyy käytännössä, eri yksityiskohdissa)	Todennäköisyys (1, 2 tai 3) ¹⁾	Riskin merkittävyys (1, 2 tai 3) ²⁾	Hallintatoimenpiteet	Vastuutaho	Vaikutus
Sosiaalisten ongelmien kasvu kuten syrjäytyminen ja työttömyys	Yksinäisyyden kokemusten kasvu, syrjäytymisen ja pitkäaikaistyöttömyyden kasvu	2	2	Yksinäisyyttä, syrjäytymistä ja työttömyyttä vähentävien toimenpiteiden lisääminen ja osallisuuden edistäminen.	työllisyysvastaava, vapaa-aikapäällikkö, hallinto- ja talousjohtaja	Palveluiden tarve kasvaa, kustannukset kasvavat
Henkilöstön saatavuus	Avainhenkilöiden ja tiettyjen henkilöstöryhmien vaihtuvuus ja saatavuus, joita ei pystytä korvaamaan ostopalveluin.	2	2	Johtamisjärjestelmän ja työn johtamisen työkalujen uudistaminen. Aktiivinen rekrytointi, optimaaliset kelpoisuusehdot, työyhteisötaitojen kehittäminen, rekrytointiprosessin kehittäminen	Koko johtoryhmä /kaikki palvelualueet, henkilöstöpäällikkö	Palvelutuotanto vaarantuu, kustannukset nousevat
Kunnan vetovoima ja pitovoima heikkenee	Yritysten määrän lasku, muuttotapion kasvu.	2	3	Markkinointi ja viestintä – positiivisen kuntakuvan edistämiseksi, tarpeiden mukaiset palvelut, keskustan elävöittämisestä tehtävät toimet, yritysmarkkinointiin panostaminen. Kysynnän ja tarjonnan synkronointi perustelu: jos näin ei tehdä ennakoivasti, käytettävää rahoitusta vetovoiman edistämiseen vähemmän ja vähemmän.	Koko johtoryhmä/kaikki palvelualueet	Vaikuttavat palvelurakenteeseen kustannuksia nostavasti ja heikentävät palvelutasoa. Kunta näivetty. Verorahoitus heikkenee.
Tulorahoituksen heikkeneminen	Kustannustason merkittävät nousut. Investointitaso. Lainamäärä kasvu, jonka johdosta rahoitusriskit kasvavat. Kertynyt ylijäämä pienenee.	2	3	Perustehtävien sekä investointien priorisointi ja mahdollinen karsinta, palveluverkon tarkastelu, rahoitusriskeiltä suojautumisen välineiden käyttäminen	Koko johtoryhmä/kaikki palvelualueet	Palveluiden taso heikkenee. Investoinnit lykkääntyvät ja korjausvelka kasvaa.
Toimintaympäristön ennakoimattomuus	Ennakoitavuus muuttuu nopeasti, äkillisten tilanteiden vaatimien resurssien rajallisuus, kunnille uusia velvoitteita yllättäen ilman lisärahoitusta, lainsäädännön muutokset, kuntien roolin muuttuminen, poikkeusjärjestelyt	2	3	Sopeutuminen, toimintamallien muuttaminen toimintaympäristön muutokseen vastaamiseksi	Koko johtoryhmä/kaikki palvelualueet	Palvelutuotantorakenne ei vastaa riittävän nopeasti muutokseen tai odotuksiin, eriarvoistuminen lisääntyy, talouden tasapaino heikkenee
Laajoihin kansanjoukkoihin kohdistuvat uhat ja hybridivaikutaminen	pandemiat, turvallisuusuhat, pitkäkestoiset valmiustilat, valeutiset	3	3	Valmiussuunnitelmien ajantasaisuus, harjoitukset, poikkeustilaohjeet, tietoturvallisuudesta ja viestinnästä huolehtiminen	Koko johtoryhmä/kaikki palvelualueet	palveluverkkoa koskevat rajoitukset tai käytön estyminen, turvallisuuden ja epävarmuuden kasvu, kustannusten nousu
Tietojärjestelmäriskit	ongelmat tietoverkossa, kyberrikollisuus	3	2	Tietoturvariskitietoisuus ja -taidot, tietohallinnon tiekartta kehittämisessä	Konsernipalvelut/tietohallinto	Palvelutuotannon hidastuminen / laimautuminen, tiedonkulun ongelmat

1) 1= epätodennäköinen, 2= todennäköinen, 3= erittäin todennäköinen

2) 1= riski on pieni, 2= riski on suuri, 3= riski on erittäin suuri

Hollolan kunta
PL 66, (Tiilijärventie 7 F), 15870 Hollola
Puh. (03) 880 111
Fax (03) 880 3474
kirjaamo@hollola.fi
sähköposti: etunimi.sukunimi@hollola.fi

www.hollola.fi

<https://twitter.com/HollolanKunta>

<https://www.facebook.com/hollolankunta/>